Dudzińskiego Ks. Mich: Zbiór rzeczy potrzebniejszych do wydoskonalenia się w ojczystym języku służących.

ZBIOR
RZECZY POTRZEBNIEYSZYCH
DO WYDOSKONALENIA SIĘ W OYCZYSTYM JĘZYKU SŁUŻĄCYCH

PRZEZ

X. MICHAŁA DUDZINSKIEGO

PROFESSORA PÒÈTYKI

W SZKOŁACH NARODOWYCH

MINSKICH

DO

DRUKU PODANY.

ROKU 1776.

---

w WILNIE.

W DRUKARNI AKADEMICKIEY

J. K. Mci.

DO CZYTELNIKA.

Nie wielu podobno znaydziemy ani tak doſkonałych w Polſzczyźnie, ktòrzyby wſzyſtko prawie wiedzieli, ani tak nieświadomych tego języka, ktòrych by wſzyſtkiego uczyć potrzeba. Nay więcey jeſt takich, co śrzodek między temi trzymają. Wſzyſtkim dogodzić całe rzecz niepodobna. Bo abobym nowe ſłowa pisał, na co ſię podjąć nie mogę; i choćbym to uczynił, nie wieleby co ważyło: abo muſiałbym ſię bawić świadomemi rzeczami; co bezwątpienia nie jednemu ſprawiłoby tęſknotę. Więc całą pracą moję na to tylko obròciłem, aby z niey korzyſtali ci naybardziey, ktòrym nie tak ſię uczyć po Polſku, jak raczey douczać ſię potrzeba. A tak obrałem sobie raczey wielom ſię podobać, niż dbać na przymòwki i nieukontentowanie nie wielu.

Przez potrzebnieyſze rzeczy *rozumiem tu owe, o ktòrych podobno wielu nie ſłyſzało. Z tych jedne są i teraz w używaniu u biegłych zwłaſzcza pisarzòw i rymotworcòw: drugie iuż są prawie zagrzebane, ktòre tym umyſłem przełożyłem, nie iżbym miał wolą ich z prochu dobywać, ale aby dawne kſięgi czytający jakiekolwiek mieli oświecenie. Wſzakże przeſtrzegam, iż nie wſzyſtkie ſłowa, ktòre nam zdają ſię nie bydź w używaniu, są w rzeczy ſamey takiemi. I owſzem barzo wiele jeſt pięknych ſłòw, o ktòrych my zgoła nie wiemy, i nigdyśmy nie ſłyſzeli. Co zkądby pochodziło, ſłuchaymy naſzego Polſkiego Tacyta, ktòrego Imienia i dla głośney jego na cały świat Polſki z mądrości ſwey ſławy, i dla uſzanowania jego osoby nie wyrażam.* Samiśmy winni temu, (*mòwi ten wielki Mąż*) że naſz język poſzedł w zaniedbanie, tak dalece, że rzadko kto dobrze onym mòwi w potocznych

rzeczach, dopieroż piſze co poważnego, w wolney, czyli wiązaney mowie. Umiemy to tylko : języka naſzego, cośmy ſię w domu, w ſzczupłyn barzo osob do nas należących, piaſtunek, ſłużalców, albo czeladney proſtoty obrębie nauczyli Biorąc dalſze ćwiczenie groźna zwierzchność pc Łacinie, choć lada jako, albo innemi obcemi językami mowić i pisać ſurowie przykazuie: do tego rozmowy dziecinnemu wiekowi przyzwoite nie wkraczając w głębokie nauk tajemnice, przeſtają na tym tylko, co płochość, lub potrzeba wyrażać każe. W Paleſtrach Koronnych pełno, dzikiey łaciny, w Litewſkich ruſzczyzny; żołnierze rzemieślnicy naywięcey zażywają ſłów obcych celnieyſi biorą za chlubę obcą mową mówić, iuż przez grzeczność dla znaydujących ſię przy nich cudzoziemcow, iuż chcąc ſię różnić od niżſzych po klaſztorach oſobność i milczenie zapominai prawie języka każe: rzadko kto kſięgi Polſki czyta, daleko bardziey one piſze, albo je pisać umie, przygotowanym będąc pierwiey do pisania czytaniem Autorow ſtarożytnych, wybraniem z nich pięknych wyrazów, ſzykowaniem ſłów: jakimże ſposobem możemy ſię popisywać z umiejętnością języka macierzyńſkiego? Gadać umiemy, pisać i mówić rzadko kto z nas umie, a to z własney, jakem wyżey powiedział, winy, że ſobie ſzczegulney nauki w wydoſkonaleniu ſię w oyczyſtym języku przez czytanie i rozmyślanie nie czyniemy. *Nie wiem zaiſte, komuby te ſłowa oczu otworzyć nie miały! Ja, co ſię tycze moich rzeczy, wybierałem je z jak naylepſzych Autorów, jakich tylko mieć mogłem. Co jeżeli ta praca moja za nieużyteczną będzie osądzona: przynaymniey ten będę miał pożytek, że komu dam pochop do wydoſkonalenia tak pożytecznego dzieła, z któregoby i drudzy, i ja sam bardziey oświeceni zoſtali.*

REGESTR

Tytułów liczbą Kościelną naznaczonych.

I. O LITERACH

1. Dwuch liter w Polſkim języku dobrze piſzący nie zażywają: *Q X*; ale zamiaſt pierwſzey piſzą *k*, a za drugą *kſ.* n. p. *Kwarta*, *kwit*, *Kſiądz*, *kſiąſzka*, &c.

2. Także nie zażywają j jota, chyba bardzo rzadko.

3. *a*, *i á*, tym ſię różnią, że nieznaczone 1. wybitniey ſię mówi, nie tak *n. p. mam*, *mają*. Ale ten znak dawnieyſzych był wieków: teraz poſpolicie ani w piſaniu, ani w mówieniu go nie zachowują; zwłaſzcza, iż trudno dać na to regułę, a nie wielka miedzy niemi różnica.

4. *b*, i *p*, i *w*, w ten czas ſię tylko znaczą, gdy ſię pieſkliwie wymawiają. n. p. Drob; karp;

5. Źle piſzą koniunkcyą *i*, przez *y*.

6. Źle też piſzą: *Oiciec*, *hoiny*, *naimilſzy*, *mòi*, *&c.* ale tak należy: *Oyciec*, *hoyny*, *&c.* Razem ſię bowiem z poprzedzającym wokaliſem wymawia, *y*. Małe zaś, *i*, nigdy: i trzebaby czytać: O-i-ciec, ho-i ny. &c.

7. Z tey przyczyny należy piſać: *czyy*, *ſzyy*, *&c.* także te: *Indyyſki*, *ſzyyka*, *&c.* Bo czymże by

ſię

się różniło od, *czyi*, *szyi?* A jeżeli w tych słowach trzeba, *y*, pisać; czemuż i nie w innych?

8. *ć*, *ń*, *ś*, *ź*, gdy się kładą przed, *i*, a razem się z nim wymawiają, w tenczas nie trzeba naznaczać. n. p. cię, szczęście, nie, waśnić, się, prosić, ziemia, *&c.*

9. Podługowate, ſ, w tenczas powinno się pisać, kiedy dwa ſs schodzą się. n. p. Kaſsa. Roſsya, *&c.* Z początku, i we śrzodku słowa, które chcąc można. Ale na końcu słowa lepiey *s*, niż, ſ.

10. *ż*, kiedy się kładzie po *c*, *r*, *s*, a razem się z niemi wymawia, także się nie naznacza. n. p. *czemu*, *Rzym*, *ſkarżę*. *ſzyba*. A kiedy nie razem się wymawia z poprzedzającemi literami, tedy się zawſze naznacza. n. p. *nocże?* *nasże?* *rże koń*, *drżę*, *ſkarżę*, *rżyſko*, &c.

11. Są niektóre słowa podobne do Infinitiwow; przetoż dla różnicy tak niektórzy piſzą: n. p. uczyni-ć on, bobrowa-ć ſkura. *&c.* gdzie-*ć*, dodaie się dla dosadnieyſzego twierdzenia.

II. *O niektòrych literach podobnych w wyrażeniu.*

Jeżeli zachodzi trudność, która się litera za którą ma w piſaniu położyć, ſzukay, ſkąd to słowo pochodzi; obracay w inſzym ſpadku, liczbie, ſposobie, osobie, *&c.* a doydzieſz bez trudności. Takie są litery: *b.* i *p.* *d*, i *t.* *f*, i *w.* *g*, i *k.* *z*, i *s.* *ż*, i *sz.* *&c.*

n. p. Nie wiem iak piſać: *lidzba*. czy, *liczba*. uważam zkąd pochodzi? od tego słowa, *liczę*. więc mam piſać, *liczba* Toż mówić o innych; jako to:

Bobkowy, (bòb) *nie*, bopkowy. Zabka, (żaba) *nie* żapka. Brzydki, ſpadki, prędki, (brzydzę się, ſpàdam, prędzey) *nie*, *brzytki ſpatki*, *&c.* Na klawiko-

wikordzie, (klawikort) *nie*, *na klawikorcie*. Kurlandczyk (Kurlandya)*nie*, *kurlantczyk*. Jnflantczyk (Jnflanty) *nie Jnflandczyk*. Chciwſzy, powtarzam, powſinoga, (chciwy, wtóry, wieś) *nie chcifszy*, *&c*. Ciſzſzy, (ciſza, ciſzeję) nie *ciżſzy*. Srożſzy (ſrożeję) nie *sroſzſzy*. Obrazki. (obraz) nie, *obraſki*. Ponieważ, (ponieważem) nie *poniewa z*. Wſzakże, także, (wſzak, tak) nie, *wſzagże*, *tagże*, Studentſki, (ſtudent) nie ſtudeńſki.

Przeſtroga. Wſzakże ta reguła nie jeſt powſzechna. Tak naprzykład, mówi ſię, *slizam ſię*, *slizawka:* a jednak nie, *slizki*, *slizkość* ale, *sliski*, *&c*.

Wiele też jeſt ſłów, które różni różnie piſzą. n. p. *Jeżli*, (jeżeli) i *jeśli*. *Poſadzka*. (poſadzam) i *poſacka*.

III. *O rozłączeniu Sylab*.

Gdy w jednym wierſzu nie zmieściſz ſłowa, ſtaray, ſię dobrze rozłączyć ſylaby bez ujęcia, lub przydania liter. Dla ułatwienia w tym trudności, te ſię podają reguły.

1. Słowa ſkładane (*compoſita*) od prepozycyi maią bydź oddzielone. n. p. *Przy-lgnął* (lgnę) nie, przylegnął, tak, *za-rznął*, *u-czcił*, *&c*.

2. Słowa pochodzące od innych, tak ſię piſzą, jak one, od których pochodzą. n. p. *obrzy-dły*, *wście-kły*, *gry-źliwy*, *zno-śny*; bo mówi ſię: *obrzydzam*, *wście-kam ſię gry-zę*, *zno-ſzę*.

3. Wyłącz kończące ſię na, *wſzy*, gdzie, *w*, dla uczciwości do poprzedzaiącey ſylaby odkładane bywa. n. p. *uczciw ſzy zw edziw-ſzy*.

4. *ść*, *śń*, *sz*. do naſtępuiącey ſylaby należą. n. p. *go-ście*, *ma-ſzty*, *ro-ście*. Wyłącz: *ſzczęś-cie*, *poſz czę*, i inne tym podobne, dla wſpomnioney wyżey przyczyny.

5.

5. Kończące śię na *wſki*, zawſze, *'w*, należy do poprzedzaiącey ſylaby. n. p. żydow-ſki, *&c.*

6. Kończące śię na *cki*, *ſki*, zawſze *c*, *s*, należą do oſtatniey ſylaby. n. p. Witeb-ſki, Miń-ſki.

7. Uważay nakoniec znaczenie, i sam ſpoſob mówienia w tym znaczeniu. n. p. *dzier-żę*, i, *dzie-rzę. ſkar-żę.* i, *ſka-rzę. mie -żę.* i *mie-rzę od-zie-wam*, i, *odziewam*; ale w inſzym znaczeniu.

IV. *O Interpunkcyi.*

Komma, (,) 1 piſze śię przed tym ſłowem: *ktòry*, *ktòrego*, &c. n. p. *Zły to ptak, ktòry gniazdo swoie ſzpeci.* 2. po tych ſłowach, i tym podobnych: *a do tego, ktemu, przy tym.* 3. Kiedy wiele ſłów w iednym ſpadku, lub ſposobie kładzie śię. n. p. *Czoło, twarz, oczy częſtokroć zawodzą.* Także: *Nie dopuſzczę, nie zcierpię, nie zniosę.* Gdy jednak ſłowa nie bardzo śię różnią od śiebie, częſto śię komma opuſzcza. n. p. *Wielcy i zacni ludzie.* 4. Czasem śię komma kładzie dla lepſzego zrozumienia. n. p. *Surowe uſtawy od oſtrey ſtarożytności uknowane, łagodnieyſze oſłodziły wieki.*

Srzòdznacze, abo *Media nota* (;) kładzie śię po każdey znacznieyſzey peryodu części, abo *membrum*, nim przydzie do połowy peryodu.

Dwa punkta (:) w pòł peryodu.

Punkt (.) na końcu peryodu, gdy śię ſens należycie zakończył. n. p. *Gdyby, jak jeſt zuchwały C. Werres, tak był oſtròżny w wykonaniu swych bezbożnych zamyſłow (;) podobnoby mògł kiedy z niemi śię przed nami utaić (:) ale to jeſzcze bardzo śię dobrze ſtało (;) że z nieſłychanym jego zuchwalſtwem oſobliwſzy złączył śię nierozum (.)*

Znak zboczenia, abo *Nota parentheſis* w tedy

śię

się daie, gdy się sens jaki cale inny między drugim sensem kładzie; i zamyka się dwiema takiemi laseczkami) (abo też () n. p. *Ja żadney okoliczności nie zaniedbywam (bo też ani należy) nie tylko ciebie chwalić, ale też i pod niebo wynosić.*

Czasem się kommami tylko rozłącza, zwłaszcza kiedy nie bardzo są sensa od siebie dalekie. n. p. *Przydaię też i to, co się tobie musi podobać, iż ja sam z twojey ku niemu przychylności wielkie czuję ukontentowanie.*

Także, gdy iedno, lub dwa słowa między drugim sensem kładą się. n. p. Gniew, mówi Seneka, iest ze wszytkich namiętności naygorszy.

Znak pytania (?) gdy abo o co się pytamy; n. p. *gdzie byłeś?* abo gniew nakształt pytania wyrażamy. n. p, *I pókiż tego będzie? długoż będę cierpiał?*

Znak podniesienia głosu (!) gdy narzekamy na co. n. p. *O czasy! o obyczaie!* lub dziwuiemy się: O wielki iest dom Boży!

V. *O nakłanianiu się słów Polskich.*

1. *Substantiva* kończące się na *ca, ja, la, sza,* w których spadkach kończą się na *i*, lub *y*, w tych dobrze się też kończą na *e*, n p. Proca, *procy*, abo *proce*, z procy abo z *proce* *Tak:* Zbroia, szyia, praca, wola, chwila, dusza, *&c.*

2. *Substantiva* kończące się na, *a*, maią *accusativum* na *ę*. n p. *czapkę, Senskę.* &c. Wyłącz kończące się na *ca, a ja za*, z których iedne maią na *ą*, drugie na *ę*. n. p. *pracą, płacą, racę teśknicę, woią, rolą, niedzielę. chwilę, falę; rękoymią, nadzieję; pieczą, łzę, duszę.* Kończące się na *nia, ya,* teraz pospolicie maią *accusativum* na *ą*. n. p. *Lutnią, suknią, wonią; historyą, koronacyą, rekreacyą.*

tak-

Także i te, ktore się kończą, na, *ni*. *Panią*, *Łanią*.
U starych Polaków bądź *substantiva*, bądź *adiectiva*, kończące się na *a*, ieśli nad, *á* miały accent, zamieniały *á*, na *ę in accusativo*; ieśli zaś niemiały accentu nad *a* in *nominativo*, tedy in accusativo zamieniały *a* na *q*. Jeśli kto zatym będzie miał wątpliwość w tey mierze niech się radzi dykcyonarza Xa Knapskiego. Znaydzie-li *in nominativo* literę ostatnią *a* nie notowaną akcentem, niech onę *in accusativo* zamienia na *q*; ieśli zaś naydzie *á* notowane, niech ie zamieni na *ę*.

3. *Adiectiva* kończące się na *a*, maią *accusativum* na, *q*, *Polską*, *uczoną*, *nową*, *&c.* Wyłącz: *moię*, *twoię*, *swoię*, *naszę*, *waszę*, *tę*, *onę*, *jednę*, *samę*, *wszystkę*.

4. Nazwiska płci męskiey, i urzędy ich dwoiako maią *nominativum pluralem*; podług których też *adjectiva* rozmaicie się kładą. n. p. *Pobożni Konstantynowie*, obo, *pożne Konstantyny*. *Sławni Królowie*, abo, *sławne Króle*, *&c.*

5. Niektóre nazwiska narodowe troiako dobrze się kładą, a inne i więcey. *Duńczykowie*, *Duńczycy*, *Duńczyki*. *Hollendrowie*, *Hollendrzy*, *Hollendry*. *Szwedowie*, *Szwedzi*, *Szwedy*. *Anglikowie*, *Angielczykowie*, *Anglicy*, *Angliki*. &c.

6. *Adjectiva* z temi substantywami: *Księża*, *bracia*, *szlachta*, dwojako się kładą, n. p. miła *Księża*, *miłey Księży &c.* abo *mili Księża*, *miłym Księżom*. &c, Także: *to Księże*, *i*, *ten Książe ten dziecina*, i *ta dziecina*. Bo Polacy w tych słowach nie na znaczenie tylko, ale czasem na ostatnią sylabę patrzą.

7. *Adjectiva* inaczey się kładą z osobami lub nazwiskami męskiemi, a inaczey z żeńskiemi, także które nie znaczą osoby ludzkiey. n. p. *Ludzie dobrzy*; *niewiasty* zaś *dobre*, *konie młode*, *dęby mocne*.

8. *Psy głodne, i pſi głodni. Wilki złe*, i, *wilcy źli. Kruki czarne*, i, *krucy czarni Ptacy powietrzne*, i, *ptacy powietrzni*, i tym podobne, wſzelako dobrze ſię mówią.

9. A co mówiemy o adiektywach, toż rozumieć o werbach. n. p. *Ludzie, pſi, wilcy byli: niewieſty, psy, wilki były.*

10, Te ſłowa dwoiako ſię także mówią: *Oczy*, abo, *oka. Uſzy, ucha. Nogami, nogoma.* Rękami, rękoma. Uſzami, uſzyma. We dwie cegły, cegle. Na obie ſtrony, ſtronie. *Kłopotu, Razu, pokoju, rogu*, abo, *kłopota, raza* &c. *Ku zachodowi, wschodowi, południowi.* abo, *ku zachodu*, &c. *Dwuch zięców, niedźwiedziow, łoſiow*, abo zaięcy, &c. *W psach, koniach, oknach*, abo, *w pſiech, koniech*, &c. Pierwſzy iednak ſposob mówienia ieſt zwyczaynieyſzy

VI. O Konſtrukcyi ſłów Polſkich

1. Są jedne ſłowa, które w tymże znaczeniu z różnemi kładą ſię ſpadkami. A takie ſą.

Apetyt mam *na co*, abo, *do czego*. Chwytam ſię *za co, czego*. Dozor mam *nad czym, czego*. Dochować kogo *śmierci, do śmierci*. Gniewam ſię *za co, o co*. (*tak*: biię potępiam) Gram *w karty, karty*. Gram *o pieniądze, w pieniądze*. Nalegam *na kogo*, abo, *komu*. Nie ſpuſzczam *kogo z oka, z kogo oka*. Obowiązuie kogo *pod ſumnieniem, ſumnieniem*. Obwieſzczam *komu co, kogo czym*. Odbyt *czego, na co*. Odſądzam *od urzędu, urzędu*. Pełnię *do kogo, komu*. Pilny *w czym*, abo *czego*. Płaczę *pozmarłym, zmarłego*, Płużą tu *ryby, płuży tu ryhom*. Poległ *od nieprzyjacielſkiey ręki, nieprzyjacielſką ręką*. Pozwać *do ſądu, na ſąd, przed ſąd*. Przełożony *nad bractwem, bractwu*. Przywykam *do czego, czemu, kczemu*. Rozmiłować ſię *w kim, kogo*

kogo. Rzec *do czego, na co.* Służy to *do czego, ku czemu.* Słyſzałem *temi uſzami, na te uſzy.* (*tak,* widziałem) użalić ſię *nad do ą czyią, doli.* Wylecieć *w gòrę, gurę.* Wyſilić ſię *na co, w co.*

Tu należą: *W zimie, w lecie, abo zimie, lecie. Przez dwa lata, przez dwie lecie,* abo *dwa lata, dwie lecie.*

2. Drugie ſą ſłowa, ktòre także rożnie ſię kładą, ale w inſzym znaczeniu. Takie są:

Błogosławię *komu* (życzę dobrze) *kogo,* (ſzczęśliwym zowię.) Dowodzę *kogo gdzie* (do prowadzam) *czego komu* (probuię) *czego na k go* (przekonywam)

Namòwić *kogo* (nakłonić) *komu* (nałaiać.)

Odnoſzę *komu* (oddaię) *do kogo* (oznaymuię)

Ozywam ſię *komu* (wołaiącemu) *do kogo,* (świadczę ſię kim)

Pomagam *komu* (pomoc daię) *za kim* (jeſtem z ſtrony czyiey)

Smieię ſię *komu* (uśmiecham ſię) *z kogo* (ſzydzę)

Woiować *z kim* (woynę wieść) *kogo* (zwyciężać.) *&c. &c.*

VII. *O wymawianiu ſłów Polſkich.*

Wſzyſtkie ſłowa Polſkie długo ſię wymawiaią. Wyłącz jednak te ſłowa: *Chrześcian,* i *oby cię zabito,* gdy ſię z gniewem mòwi. Także ſłowa od Łacinikow wzięte: *apelacya, beſtya, elekcya, ewikcya, familia, fant zya, informacya, konſtytucya, konſtellacya, kreſcncya, linia, parafia &c.* od Grekow: *Chiragra, kronika Podagra, scyatyka, &c.* od Hebrayczykow: *Salomon, Daniel, Samuel, Jeruzalem,* abo *Jerozolima. &c.* Ktòre wſzyſtkie poſpolicie ſię krotko mòwią.

Te jednak: *kapituła, Infuła,* wſzelako mòwią.

VIII

VIII. *O niektórych Przedſłowiach, abo Prepozycyach w złączeniu z innemi ſłowy.*

1. (*Nad.*) Gdy ſię to przedſłowie kładzie przed temi literami: *c, g, s, w,* dobrze ſię, *d,* opuścić może. n. p. *Nadchudł,* abo, *nachudł.* Nadgradzam, Nadgrobek, nadgryść, *nadgniły, Nadſkakuie, Nadwątlony, Nadpsował &c.* abo też: *nagradzam, nagrobek, nagryść* &c.

2. (*Pod.*) Gdy ſię kładzie przed, *s*; także ſię *d* opuścić może, ale w tych tylko ſłowach: *Podſtrzał, podſtrzegam, podſtrzegacz, podſłuch, podſkakuię, podſzczuwam;* abo: *poſtrzał, poſtrzegam,* &c.

3. (*Ros, Roz.*) Przed literą, *p,* zawſze ſię piſze, *ros.* n. p. *roſpalam, rospycham.* &c. Przed innemi zaś, *roz.* n. p. *rozbiegać ſię, rozchodzić ſię, rozdmuchać. &c.*

Wyłącz. jednak: *Rościągam, Roſkazuię,* i od nich pochodzące.

Przed *sm, sw, sy, ſt,* częſto ſię *z* opuſzcza. n. p. *Rozśmieſzyć,* i *rośmieſzyć. Rozświecić,* i, *roświecić. Rozſypać,* i. *roſypać. Rozſtać ſię,* i, *roſtać ſię. &c.*

4. (z, s.) Przed literami *c, k, p. t.* lepiey ſię piſze na początku *ſ,* niż *z.* n. p. *ſchodzić, ſkończyć, ſpycham, ſtrącam,* niż, *zchodzić.* &c.

Przed innemi zaś zawſze, *z.* n. p. *zburzyć, ziuſzyć, zniżyć &c.*

5. (*ob*) *Obmierżam, obmowa, obtaczam, obcinam, obwiniam, obwiewam,* abo też: *omierżam, omowa, &c.*

IX. *O ſłowach obſituiących.*

Przez ſłowa obſituiące rozumiem te, ktòre w tymże znaczeniu, mało ſię co odmieniają. takie są.

1. Te słowa: *skura, struna, pioruny, tłumacz, grunta, munsztuk*, i inne tym podobne, u Poetow często piszą się, i wymawiaią przez *o*, abo *ó*, *Skòra, strona, pioròny*. &c.

2. Wiele jest słów poczynaiących się od, *sz*. które dobrze się piszą i mówią przez, *ś*; takie są: *sklańka, śkło, sierść, abo sierć, ślub, śpieg, ślachectwo, śli, śnicerz &c.* zamiast *szklanka, szkło*, &c.

3. *Próżen, pełen, mocen, pilen, winien.* zamiast: *próżny, pełny*. &c.

4. Nakoniec te słowa: *Bąbel*, abo *bębel. Banit, bandyt. Brama, broma, brona. Barzo, bardzo. Biegę, bieżę, biegnę. Cadzę, cedzę! choć, chocia, chociay, chociaż, Ciesnica, ciasnina. Cmentarz; cmyntarz. Ciołak, ciołek, cielak. Czele, czole. Czechrzę, czochrzę. Dłabię, dławię. Drewniany, drzewiany. Drętwieię, trętwieię. Drzeń, zdrzeń. Gałąż, gałęż. Giegocę, klekocę. glekocę. Gnieżdzie, gniażdzie. Gont, gonta. Jadło, jedło. Jazda, jezda. Kopam, kopię. Koziorożec, kozorożec. Lada, leda. Łamię, łomię. Litość, lutość. Lsnący się, lsknący się. Melon, malon. Miedzy, między. Mielę, melę. Mełty, mielony. Mieysce, miesce.* (tak: podeście, odeście) *Mularz murarz.* Na doręczu, na dorędziu. Niemowlątko, niemowiątko, niemowiętko. *Nienawisny, nienawistny*, (tak: nieobiętny) *Ociec, oyciec. Odezwać się, ozwać się. Odrzeżek, obrzezek. Odsiednić, osadnić. Ogrywam, ograwam. Olcha, olsza. Olchowy, olszowy. Opactwo, opacstwo, opatstwo. Oszczędzam, oszcządzam. Paczyna, peczyna. Pąd, pęd. Pagurki, wzgórki. Pielę, pelę. Pęzel, pędzel. Pfa, pfe. Pilść, pilśń. Piołun, piołyn. Głaz*, (ten) *głaza*, (ta) *Pląsacz, plęsacz. Pląsy, plęsy. Po niewieściu, po niewieystku. Poprzecz, poprzek. Posiadam, osiadam. Poczta, poszta. Powieka, powieki.*

Poziemki, poziomki. Przedaż, przeday, przedażny. Przedayny. Przedmowa, przemowa. Przeklęſtwo przeklęctwo. Rosnę, roſtę. Sadze, (te) *ſadza* (ta) *Skrzydlaſty, ſkrzydlaty. Smucę ſię, ſmęcę ſię* (tak ſmętek, ſmę-tny) *Snycerz śnicerz, ſznycerz. Sprzęgam, ſprzągam, Srzoniſty, śrzenieſty. Swora, sfora, zwora. Swywolny, ſwowolny. Sznypka, ſznupka. Szczepy, ſzczepie. Talar, taler. Tanność, taniość. Trzmiel, przmiel. Tułowity, tyłowity. Tupam. tępam. Trafunek, trefunek, traf. Uczeſtnik, uczeſnik. Wedle, wedla. Weście, weſzcie. Wieczernik, wieczernik. Wieczorny, wieczerny. Wdziewam, wzdziewam. Wnętrzę, wnątrzę. Wnuczka, wnuka. W okamgnieniu, w ocemgnieniu. Wſtydzę ſię, wſtydam ſię. Wſzyſtek wſzytek. Wynalazca, wynalezca. Wynurzam, wynarzam. Zachodni, zachodny. Z tey ſtrony z tę ſtronę. Ziomek, ziemek. Zwadzca, zwadca.* &c.

X. *O ſłowach Przedłużonych.*

1. Z początku: takie ſą: *Oſkrzele, Pokazały, Popona. Potucha, Powoz. Zagaśnie, Zakąt, Zamrok. Zopytać &c.* zamiaſt: *ſkrzele, okazały, &c.*

2. We ſrzodku n. p. *Kolika, Ławica. Niobaczny, Srzodoziemny, Pòłek, Trunna, Wiilia, Zaguba, &c.* zamiaſt: *Kolka ława, niebaczny. &c.*

3. Na końcu: n. p. *Idący widziałem* &c. Tak, że te: *Synieć, syrzec, dzbaniec, kawalec,* &c. Także: *Pòdzi, weźmi, Owen, tamòy, heydyż, cudo &c.* zamiaſt, *pódź, ow, tam, hey, cud.*

Przeſtroga. Wiedzieć jednak potrzeba, że te słowa barziey w wierſzach uchodzą, niż w wolney mowie.

XI. *O ſłowach ſkròconych.*

1. Z początku takie są: *By, cęgi czeſny, kinienie*

nie, marsk, mrokiem, mylny, nęta, ostawiam, pach, spaniały, ście, wrót, zban, żeństwo, żrzały &c. zamiast: *Oby, obcęgi, docześny, &c.*

2. We śrzodku: Ano, *a ono*. Córa, czworletni, dżdżem, haydów, Jeomość, Księcy, Łokty, *łokciami*. Me, twe, swe, mościwy, *miłościwy*. Nabiegałciem się, nieścigły, nieurodny, *nieurodzayny*. Oznał się, pada, po diasku, *po diabelsku*. Poczkay, połnie, połdnie, *południe*. Pszenica, Rzkę, *rzekę*. Rzkomo, *rzekomo*. Sklenica, tołw, *tułow*. Ulnął, *ulgnął*. Wszytek, zawdy, zięty &c. Także te: *jadszy szedszy* &c. zamiast, jadłszy, *&c*. Także. *Oczmi, końmi, wołmi &c zamiast, oczami, koniami, wołami*,

3. Na końcu n. p. *Dan, wzięt, pogrzebion &c*, zamiast. *Dany, wzięty* &c. *Mądr, młód, głuch, chciw, myśliw, Piotrow, Faunow*, za. *mądry, młody* &c. *Miłuiem, szanuiem, boim się &c*. zamiast. *Miłujemy* &c. *Bylim, czynilim, słyszelim &c*. zamiast, *byliśmy* &c. *Przemòg, pomòg, ziad, przyszed &c* za, *przemógł, przyszedł* &c. Nakoniec te słowa: *Ali, alić*, aliści. *Chocia, Cieśń, Czém. Da my*, daremny. *Dwoy*, dwojaki. *Kłam*, kłamstwo. *Myśliw*, myśliwiec. *Natręt*, natrętnik. *Ni*, niby. *Obu, Ogrom, Oń, zań, poń, nań. Ot, Pierw, Płat*, płata. *Pobyt*, pobycie. *Postęp, Pożog*, pożoga, (tak. gont, płaz, toń, sarn) *Prze*, przez. *Słusz*, słuszność. *Spad*, spadek. *Traf*, trafunek. &c.

XII. *O Nazwiskach osob, i ludzi kraiowych.*

Andrzey. i Jędrzey. Antoś, i Antek. Benedykt i Bieniasz. Bonawentura, i Dobrogost. Bernard, i Bernat. Hieronim, i Jarosz. Jgnacy, i Zegota. Karol, i Karzeł. Kunegunda, i Kinga. Leon, i Lew. &c.

Od Kraiu. Arab, Arabczyk, Arabin. Jnflantczyk, Jnflant. Moſkal, Moſkwicin, Roſſya, Roſieia. Roſſyiſki, Roſieyſki. Ruſin, Ruſniak, Ruſak. Sląſk, Sląſko. Slązak, Slęzak. Krakowczyk, Krakowianin. Krakowiak. &c.

Przeſtroga. Z tych ſłów niektóre już nie ſą w używaniu, chyba u Poetów.

Co ſię tycze Łacińſkich i Greckich nazwiſk Oſob i miaſt: ròżni różnie piſzą; a nawet ci ſami nieiednoſtaynie, n. p. *Horatius*, Horaciuſz, Horacy. *Scipio*, ſcypio, ſcypion. *Karthago*, Kartago, Kartag, Kartaina. *Cupido*, Kupido, kupid, kupidin *Tarquinius* Tarkwiniuſz. Tarkwin. *Socrates*, Sokrates, Sokrat.

Ceſar, kiedy nazwiſko, to *Cezar*. A kiedy godność, to, *Ceſarz*.

Jnni nic nie odmieniaiąc, zachowuią nawe ſpadki tego języka, ktòrego jeſt ſłowo. n. p. *Muſæ* rzekły, *Ganimeden* porwano, *Phebus* świetny *Horatius* powiada, *Socrates* filozof &c. Ja zoſta wiwſzy w tym guſt każdego, wolę naśladowa tych, którzy gdzie mogą, ſkładnie na Polſki język zwyczaiem innych ſłòw nakłaniają. Ci, ktòrzy i naczey czynią, naśladuią w tym Łacińnikow którzy Greckie ſłowa czasem po Grecku kład n. p. *Matheseos*, *Muſices*, *Phiſices*. &c. zamiaſt *Matheſis*, *Muſicæ*. &c. Wſzakże jako nie wſzyſt kie Greckie ſłowa w Łacińſkim języku dobrze ſi wſzelako kładą: tak podobnym ſposobem nie wſzytkie Łacińſkie i Greckie w Polſkim. Ucho ſposob piſania, ile teraźnieyſzego wieku autoròw, w tym niech będzie przewodnikiem.

XIII. *O ſłowach nowych.*

Nowość ſłòw, ile w języku żyiącym, nie ma bydź ganiona, aby tylko ſłowa nie były naganne.

Ską-

Skąpość wyrazów, gładkość, naturalność, i nowość rzeczy daią pochop do wynaydowania onych. Każde nowe słowo powinno dobrze rzecz wyrażać, na dawnych się słowach fundować, bydź gładkie, nie zbyt długie, i łacne do domyślenia się, jakie są: *Bezkrólewie, czynność, bezstronność, udaremniony*, &c.

XIV. *O słowach ze dwu złożonych.*

Wiele jest słów z dwu złożonych, których większa część raczey w wiązaney, niż wolney mowie jest w używaniu. Takie są: *Blaskorodne* zbroie. *Dwoymorski* Korynt. (między dwòma morzami) *Dziworodny* (czarnoksięski) *Gałęziorogie* Sarny, jelenie &c. *Gwiazdolity* trakt. (niebo) *Gwiazdosiężna* gòra, *Jasnozłoty* okrąg (słońce) *Iskrodmy* cerber. (ogniem tchnący) *Kozionogi, Koziostopy* Satyr. *Krętopłomienne* bełty. (pioruny) *Krwawożyrca* wilk. *Kudłogady* poczet (jędze maiące w warkocz węże w plecione; bierze się za złych ludzi) *Listorodne* drzewo. *Lotnobitny* piorun. *Morzowładny* Neptun, abo wiatr. *Nieradowist* (ktòrego nie radzi widzą) *Nosostrzały* Kupid, iż go z strzałami maluią. *Ogniogore* groty (pioruny) *Ogonooki* paw. *Ogniomiot*, (ogniem tchnący) *Parchotręty* kozieł. *Płaczoboyny* krokodyl, iż iadem łez swoich zabiia. *Płaczorode* jędze. *Prawdołòwca*, który subtelnie we wszystkich prawdy dochodzi. *Prędkonogi Pstroogony* dzięcioł. *Rożnobarwy. rożnokrasy* kwiat. *Skibokrayny* pług. *Smiercionosze* groty. *Smutnowrogie* sowy. *Stogłowy* cerber. *Szczepiowiar*, ktòry wiarę S. wszczepił. *Szerokolistny. Tròymiąszszy* (o trzech głowach) *Troywieki* Nestor. *Troyrodna* chimera, iż miała w sobie puł konia puł niedzwiedzia, puł człowieka. *Tysiącznobarwy Wiatropłodny*

 miech

miech kowalſki. *Wiekokorzenne* drzewo *Wiekorodny*. *Wieleroki* (na wiele lat trwaiący) *Winogard*, *winomiot* (co wina nie piie) *Wodoſzumny* ſtrumyk. *Wſzytkotwory przemyſł*. *Wſzyſtkozrze* ſłońce, *Wſzyſtkożywny* duch (o Bogu) *Zbóycokryty* las, (gdzie ſię zbóycy kryią) *Złotorodna* góra, &c.

XV. *O Słowach pochodzących.*

Nie maſz prawie żadnego ſłowa, od któregoby, wiele innych ſłów nie pochodziło, już w różnych częściach mowy, iuż w teyże ſamey, jako to z kilku przykładów pokaże ſię. n. p.

Błoto: *błociany*, *błociſty*, *błotny*, *błocę*.

Loch: *Lochowanie*, *lochowatość*, *lochowaty* | *ſlochowany*, *lochuię lochowato*

Lipkość: *lipki*, *lepiſty*, *lipnę*, *lipnieie ſię*.

Liſt: *liściowy*, *liściany*, *liściſty* (*liścia pełny*)

Marmur, *marmurowanie*, *marmurownik*, *marmurowy*, *marmurowaty*, *marmurowany*, *marmuruię*.

Miara: *mierzę*, *miernik*, *mierniczy*, *mierny*, *mierniczki*, *mierność*, *miernicze*, *mierniczne*.

Widziſz, jak wiele ſłów w różnym znaczeniu od jednego pochodzi. Nie od każdego jednak ſłowa wſzyſtkie formować ſię mogą. Nikt bowiem nie mówi: *Oknuię*, *kręguię* &c. a w tedy okryślenia ſłowy użyć potrzeba. n. p. *wſtawiam*. *robię okno*, *Piſzę*, *oprawiam kſięgi*. &c.

XVI. *Słowa niektórym tylko rzeczom ſłużące.*

Bocian noſem *glegoce glekoce*. Bąki *bąkaią*. W brzuchu *kruczy*, *kluka*, *warczy*. Chrząſzcz *brzmi*. Działa wielkie *huczą*, *wiją*. Dziecie *kwili*, *kwili ſię*. Dzwon ſtłuczony, abo garnec *ſzczęka*, *głucho brzmi*. Flaſzka *gluka*, *bełgoce*. Garnek (wrzący) abo w garku *glegoce*. *glekoce*. Gęś *gęga*, *kreci*

Go-

Gołąb *grucha, bębni*. Kaczka *kwaka*, Kiernoz *krzeka*. Kokoſz *kwoka, gdacze krzekocze wabi* (gdy kurczęta wodzi) Koń *rże, poryża*. Kur *poie, pieie*. Niedzwiedź *mruczy, mamrzy*. Owca, kozieł, ciele *beczy, beka*. Pſzczoła *bączy, bąka, brzęczy*. Pies *warczy, ſzczeka* (gdy zły) *ſkoli, ſkuli, ſkomli* (gdy ſię łaſi) *ſkowyczy* (gdy go uderzą) *wyie* (gdy smutny) Ptak *kwili*. Ptaſtwo małe *świerzgoce, śpiewa, gwarzy*. Ryba *beble, pluſka ogonem*. Sowa, puhacz *huczy*. Swierſzcz *ćwierka, świerzgoce, świerkoce*. Wiatr *świſta, świſzczy, dmucha, dmie, ſzumi, wieie*. Woda *burczy, ſzumi*. Wrona, kruk *kracze, kraka*. Zaby *dukaią, ſkrzeczą, rzegocą*. Zaiąc *kwili*. Zelazo roſpalone w wodzie *ſapa, parſka, ſkwirczy*. Zórawie *kreraią*. Zaiąkliwy *momoce, bełkoce*.

Przyday i te: Broni *ſzczęk*, Miedzi *brzęk*. Trąby *dzwięk, wrzaſkliwy odgłos*. Koni *tęt, ępt, tętęt, tup*. Owiec *bek, bęk, beczenie*. Ptaſząt *piſk, gwar*. Zórawi *kreranie*. &c.

Także te: Niewiaſta *źległa, porodziła, powiła*. Owca, kotka, niedzwiedzica, zaięczyca *kotna, okociła ſię*. Suka, wilczyca *ſzczenna, oſzczeniła ſię*. Krowa łoſzyca *cielna, ocieliła ſię*, &c.

XVII. *O ſłowach różne znaczenia maiących*,

1. Niektóre Subſtantywa Polſkie wyrażaią i działanie, i ſamo dzieło. n. p. *Budowanie, czytanie, picie, powicie, śpiewanie*. &c.

2. Niektóre Adjektywa znaczą i *actionem*, i *paſſionem*. n. p, Chwalny, dobyty, łakomy, łowny, mówny, namówny, płaczliwy.

3. Barzo wiele jeſt słów metaforycznych, abo nie właściwie znaczących. n. p. *Partacz*, właściwie, *ſtarych rzeczy poprawiacz*: niewł: zaś, *niedoſkonały*, *w czymkolwiek*, Takie są: *Barſzczyk*, któ-

ry

ry ani śmierdzi, ani pachnie. *Borguię*, *za* pobłażam. *Cma.* (ciemność) *za* mnóſtwo. *Język za* obmowa. *Kipiſię* lud z miaſta. *Klekotka*, *za* świegotliwy. *Łacina*, *za* ſtrofowanie. *Pęcherz* o małym a złym *Pierzę kiiem*. *Podkop*, *za* zdrada. *Przeſypuię*, *za* drogo płacę. *Przyświecam komu*, *za* podſzczuwam. *Skubięſię*, *za* leniwo ſię ubieram. *Wątrobka*, *za* gniew. *Wylatam*, *za* chełpię ſię. *&c. &c.*

4. Nakoniec te ſłowa. (ba iſzabiłem.

Ba, 1. zaiſte n. p. *ba nie tak jeſt*. 2. nawet, też. np.

Baczność 1. oſtróżność. 2. rozum. 3. wzgląd.

Błona. 1. w ciele, przy mozgu, przy ſadle &c. 2. okno.

Boſak. 1. bosy. 2. hak do rozrywania.

Brama. 1. galon. 2. do miaſta &c.

Burſak. 1. Muzyk. 2. wſpółmieſzkaniec.

Chłop. 1. kmieć. 2. chwaląc n. p. *grzeczny chłop*. 3. dodaiąc dla wybitności n. p. *oſzalał chłop*.

Chroſzczę. 1. Chrobotam jedząc. 2. chroſtem płotę.

Cieciorka. 1. ptak 2. groch Włoſki.

Cug. 1. Koni. 2. w biegu. n. p. *jednym cugiem*, *abo ciągiem*. 3. cug wody, t. i. kanał, abo prowadzenie.

Cynek. 1. figura taka bywa na koſtkach. n. p. *w cynek co rozsadzić*. 2. piſzczałka podobna do kornetu.

Dobrze. 1. ledwie. n. p. *dobrzem żyw na* to. 2. długo. n. p. *dobrze w noc*. 3. bardzo. n. p. *dobrze podpiły*. 4. drogo, *dobrze. przedać* 5. tanio *dobrze kupić*.

Drewnia, abo *Derewnia*. 1: drewnik, gdzie drwa ſkładaią, abo rąbią, 2. drewnianka, t. i. budynek drewniany.

Dukam. 1. trąbię w róg. 2. tóż ſamo powtarzam z uprzykrzeniem. *Da-*

Duży. 1. wielki 2. silny.
Dworstwo. 1. Obyczayność 2. żart. 3. nieszczerość.
Gamrat. 1. fryerz, zalotnik. 2. towarzysz.
Gąsior. 1. ptak. 2. kuna żelazna, więzienie. 3. dachówka szeroka wiechowa, łuby na chałupach.
Głąb. 1. głębia, głębokośc. 2. łodyga.
Głodzę. 1. głodam. 2. głodnym czynię.
Godło. 1. hasło, znak zmowy. 2. wróżka.
Granat. 1. Kostur 2. sukno granatowe. 3. drzewa rodzay.
Grobowiec. 1. co groby odziera. 2. nagrobek.
Grzęda. 1. lecha. 2. żerdź do wieszania czego, do siedzenia kurom.
Hałas 1. zgiełk. 2. płaszcz, abo epomida.
Kacerz 1. heretyk. 2. koń zuchwały.
Kaduk. 1. Wielka choroba 2. maiętność opuściała. 3. prawo kaduczne n. p. *kadukiem dostał.*
Kałdun 1. Brzuch. 2. brzuchaty, obżarty.
Karbunkuł. 1. kamień drogi, 2. wrzòd ognisty.
Kierat. 1, winda, ktòrą co z dołu wyciągaią. 2. więzienie, w ktòrym więźniowie co robią.
Kobyłka. 1. Klaczka. 2. robak czworoskrzydlasty z białą głòwką. 3. upetlić. 4. węzeł do rozwiązania łacny.
Konam. 1. Umieram. 2. kończę.
Konwirsz 1. nawròcony do wiary. 2. laik zakonny,
Kopię. 1. (Kopiecz,) Kopam. 2. w kopy składam. (*Kopisz, kopi*)
Kręgi 1. kark. 2. zatoki wężowe, powrozowe, &c.
Krtaniey. 1. Obrączki chrząstkowe, jakie są w gardle. 2. dziura głosowa w piszczałkach.
Kunszt 1. rzemiesło 2. żart, igrzysko.
Leguię 1. zapisuię co komu. 2. często legam.
Łoże. 1. łożko 2. u cieśli, stolarzòw, dziura do spoienia drzewa. 3. tok, ròw, ktòrym płynie rze-

rzeka 4. łoże biegunów u taczek, a kòł młyńſkich. *&c.*
Met dać komu. 1. zaprzeć kogo graiąc warcaby. 2. wycięczyć, zubożyć. 3. przyprzeć do ciasnego kąta, t. i. zadać komu trudność.
Modła. 1. modlenie ſię. 2: perpendykuł u mularzow, *&c.*
Nawodny. 1, wodą otoczony. 2. przebywaiący na wodzie: n. p. *nawodne ptaſtwo. t. i.* gęſie, &c.
Nowak. 1. nowotny, niedawny. 2. nowych rzeczy wynalezca.
Obiata. i ofiara. 2. obiecanie, ślub.
Oklektany 1. Poſpolity, wſzyſtkim wiadomy. 2. przyzwyczaiony do niewygòd, do &c.
Ogrom. 1. (na ſłyſzenie grzmot, okrzyk. 2. (na poyrzenie) ogromność.
Panna, 1, dziewka. 2. pęto na ręce i nogi.
Państwo. 1. prawo na jaką rzecz. 2. Kròleſtwo, maiętność jakiego pana. 3. Pan, i Pani, n. p. *jeſt pańſtwo doma?*
Parſkam. 1. żelazo rosſpalone 2. kicham. 3. śmiechem.
Pełnię. 1. czynię roſkaz. 2. piię do kogo. n. p. *pełnię do ciebie.*
Pełznę. 1. czołgam ſię. 2. blakuię. n. p. opełzła ſuknia.
Piſzczele. 1. piſzczałki. 2. kości długie u nóg człowieka.
Pluſk. 1. ogon rybi. 2. pluſkanie. 3. niepogoda.
Potoczny. 1. Co ſię łacno toczy. 2. zwyczayny poſpolity.
Przekabacić kogo. 1. uiąć sobie, 2. przewyżſzyć, wygurować.
Przezroczyſty. 1. przeyrzyſty. 2. przez rok rodzący.
Przypadam. 1. przybywam z prędka. 2. przyzwalam. *Pta-*

Ptaſznik. 1. co łowi, lub dogląda. 2. mieysce dla ptaków. 3. kſięga o ptakach.

Rum. 1. gruz rozwalin, 2. roſpychanie n. p. *rum czynię.*

Ryza. 1. groza, kluba. n. p. *wziąć w ryzę.* 2. rowek u ſzynwagi. 3. ryza papieru. t. i. 12. libr. 4. apparat Ruſki.

Siewka. 1. ptak, 2. gra taka kałkułów.

Skała. 1. Opoka z drobnych kamyczkow złożona. 2. rysa, roſpadlina.

Slak, abo *ſzlak.* 1. ślad, gościniec. 2. paraliż. 3. ſidło na ptaki. 4. u poſtawów ſukna.

Spiża. 1. kruſzec taki. 2. co w ſpiżarni napakowano.

Stadnik. 1. Ogier. 2. wódz ſtada. 3. koniuch.

Strzelec. 1. o człowieku. 2. wąż taki, co ſię rzuca.

Swięcę. 1. poświęcam, obchodzę uroczyście. 2. udaię co złego za rzecz dobrą. n. p. *ſłuſzności pozorem iawne zbrodnie ſwięcę.*

Swiſzcz. 1. ſzczur duży w górach. 2. ſtrzała z ſzeleſtem lecąca, dla zabawki tylko.

Szala. 1. miſa ſzalna. 2. głupi, ſzalony.

Szabla. 1. kruſzcu. 2. przód okrętu.

Tok. 1. pór, krwotok, krwi cieczenie. 2. do kopii na koń. 3. tok żelazny w ziemię wbity dla proporca ſtawienia.

Trąd. 1. parch rodzący ſię z flegmy, lub z melancholii, o jakim trądzie jeſt mowa w Piśmie S. 2. osypanie twarzy czerwone, jaki trąd jeſt niewłaściwy. 3. co pſzczołom wodę noſi.

Wędzę. 1. ſuſzę w dymie. 2. wędą łowię.

Załoba. 1. ſuknia żałobna. 2. oſkarżenie u ſądu. 3. ſuplika.

Zarliwość. 1. gorliwość. 2. obżarſtwo.

Złotnik 1. rzemieślnik. 2. robaczek, i ryba, co ſię w nocy świecą.

jeſt

Jeſt też wiele ſłów innych, oſobliwie które znaczą niektòre rodzaie zwierząt, ptaſząt, ryb, robactw *&c.* jako to: *rybak. wilk, krolik*, &c. Znaydzieſz też nie mało pod liczbą 21.

XVIII. *O dawney Polſzczyznie.*

Przypomni tu ſobie, com powiedział w przedmowie. Przydać też tu należy arcy-mądre zdanie ſławnego kſiąg Łacińſkich Tłómacza. *Nie widzę*, (mòwi ten Autor w Saluſtyuſzu ſwoim) *za cobyśmy ſię ſtarożytnych ſłów Polſkich tak barzo wypierać mieli; owſzem trzeba, abyśmy ie (wyjąwſzy owe cierpkie i nieokrzeſane, i rzadko od którego z ſtarych Polaków używane) czytaniem ſtarożytnych Kſiąg ſobie oſwoili. Bo ieżeli odrzuciwſzy, jako ſłuſzno jeſt, dzikie i przywożne makaronizmy, ſłów nowych, natężenie Polſkie maiących niedoſtarczamy; gdyż do tego trzeba powſzechney wzięłości: a ſtarożytnych też makaronizmami przez lat wiele zagrzebionych wſkrzeſzać nie zechcemy, muſim koniecznie zubożyć Oyczyſty język. i do tey ſzczupłości przyprowadzić, iż onym obce kſięgi, na czym narodowi naſzemu wiele zależy; doſtatecznie tłumaczyć* (ba ani co innego pisać) *nie podołamy.* Pòty są jego słowa. Wſzakże, ponieważ język nie jeſt tak doſkonały, żeby ſię z czasem nic w nim odmienić lub przydać nie mogło: muſi więc bydź to koniecznie, iż pòki język żyie, pòty jedne ſię ſłowa ſtarzeią, drugie na ich mieysce naſtępuią. Takie są:

1. ſłowa dwum osobom ſłużące. (numerus dualis) n. p. *Pòdźwa, pódźta.* &c. zamiaſt, *pódźmy, pódźcie.*

2. Niektòre przyſłowia (*adverbia*) kończące ſię na *e.* n. p. *braterſkie, oycowſkie, barbarzyńſkie &c.* za: *po braterſku* &c.

3.

3. Niektòre *Apherefes*, abo zkròcone z początku, jakie są: *ey, ki, ka, kie, ki go.* zamiaſt: *jey, jak.* &c.

4. Niektóre *Apocope*, abo z końca n. p. *ſrog, iza, dwòy &c.* za: *ſrogi, izali, dwojaki.*

5. Niektóre *Syncope*, abo ze śrzòdka n. p. *pòłnie, ział*, zamiaſt: *południe, ziadł.*

6. *Mąm, ſąm, pąn, jąn &c.* zamiaſt: *mam, &c.*

7. *Namilſzy, namędrſzy.* &c. za naymilſzy.

8. *Naſzy* ludzie, *nauczeńſzy* mężowie &c. zamiaſt: *naſi, nayuczeńſi.*

9. *Głębokiem, uniżonem, mądrem.* &c za. *głębokim &c.*

10. *Z Sycyliey, familiey, braciey, kſiężey* &c. za: *z Sycylii, familii, braci, kſięży.*

11. Na oſtatek te ſłowa: *Abych, za* abym. *Chrobry*, pyſzny. *Gniezdo, Gniazdo,* Gniezno. *Gi go, Kſiądz.* Kſiąże. *Naiu, waiu,* naſz waſz. *Ony, ty zabawy, za,* one, te, &c. *Z tobam, z ſobam.* z tobą, z ſobą. &c.

Przeſtroga. Z tych ſłów niektòre w wierſzu uyść mogą, aby tylko nie częſto. W mowie zaś, żadney nie maſz ich używać przyczyny. Opisując jednak wieśniaka Polſkiego, możeż ich śmiało użyć, ſtosując ſię do ich mowy: gdyż u proſtoty tameczney pełno jeſt ſłów takich.

XIX. *O Makaronizmach, i o mowie mieſzaney.*

Makaronizmy, są to ſłowa nie właściwie Polſkie, ale iuż z Greckiego, iuż z Łacińſkiego lub innego języka wzięte. Kto chce wiedzieć, ktòre to ſłowa od ktòrego języka pochodzą, niech czyta *Indicem rerum inſigniorum* X. Knapſkiego pod tytułem: *Polonicæ dictiones à Latinis* &c. Gdzie też znaydzie, iż nie wſzyſtkie te ſłowa maią bydź używane, jako rodowitym Polakom nieznajome,

zoła

zwłaſzcza gdy inne są dobre Polſkie ſłowa.

Mowa zaś mieſzana, kiedy ſłowa Polſkie z Łacińſkiemi mieſzane bywaią. n. p. To *ad amuſſim* bydź nie mogło, tylko *pro una vice*, a tak *per conſequens* &c. Ten ſposob mowienia, dopieroż piſania, cale iuż nie jeſt w modzie. Są jednak niektore okoliczności, w ktorych możemy użyć tego ſpoſobu, naśladuiąc w tym Rzymian w ſwojey mowie Greczyzny używaiących. Takie są: gdy abo nie mamy wyrazow Polſkich, i choćbyśmy wyrazili, nie zrozumianoby nas: abo gdy niechcemy, aby nas wſzyscy rozumieli: abo gdy o takich rzeczach mowić przychodzi, ktorych oyczyſty wyraz obraziłby uſzy. Szpetne bowiem rzeczy obcym językiem wyrażone, nie tak ſię ſzpetne wydaią.

Procz tego, wiele jeſt ſłow mieſzanych zwyczaynych Polakom, ktore niby w przyſłowie poſzły, n. p. *Per fas & nefas*, byle było u nas. *Civitas Cracovia*, kup ſobie, jako i ja. *Ix pix cum vocali*, każda liſzka swoy ogon chwali. *Avis* ptak, *ſuperbia* dworak. Te i tym podobne powieści w mowieniu codziennym jakokolwiek uyść mogą, ale w mowie do ſłuchaczow z wielką trudnośc ą.

XX. *O Barbaryzmach Polſkich, abo ſłowach zepsowanych.*

Barbaryzmy Polſkie, są to te ſłowa, ktorych dobrze piſzący po Polſku nigdy ani używaią, ani używali, i owſzem im cale są niewiadome. Popełniaią ſię zaś:

1. Odmianą ſłowa czy to przydaiąc, czy uymuiąc, czy nakoniec zamieniaiąc litery abo ſylaby.

Zle

Źle.	*Dobrze.*
Balwierz -	Barwierz.
Bardyſz -	Bardyſz.
Chitry -	Chytry
Częſtuię -	Czeſtuię.
Dwunaſty -	Dwanaſty.
Hałaſtra -	Chałaſtra.
Hibki - -	Gibki.
Hruby - -	Gruby.
Hreczany -	Gryczany
Jagła - -	Jagły.
Kafla -	Kachel, *ten.*
Kalwakata -	Kawalkata.
Kocioł - -	Kocieł.
Kozioł - -	Kozieł.
Komar - -	Komor.
Kożdy, kużdy -	Każdy.
Królewicz -	Królewic.
Kwokcze -	Kwokta.
Makſzta - -	Maſzt.
Matam - -	Motam
Ob co - -	O co.
Oſim. - - -	Ośm.
Oſimnaſty -	Ośmnaſty.
Otrębie - -	Otręby.
Paręcz -	Poręcz. *ta.*
Piawka - -	Pijawka
Pianica - -	Pijanica.
Pokocić ſię	Potoczyć ſię.
Porohi - - -	Progi.
Potaſz - -	Potaż.
Poymać -	Poimać.
Rechwa - -	Refa.
Roſkaraczyć. *nogi	Roſkaraczyć.
Rozowy chleb,	Rozowy.
Rozwiawiam	Rozdziewam
Rubel	Powąz, pawęza.
Rura tabaki -	Rola.
Rynſztowanie	Ruſztowanie.
Ryſztunek	Rynſztunek.
Sierzp - -	Sierp.
Sieſtrzan (podciąg)	Sieſtrzeniec.
Sini, ſiniość	Siny, ſiność
Siniawy -	Sinawy.
Smieciuſzka.	Dzierlatka.
Starć, otarć	Zetrzeć, otrzeć.
Strzynadel	Trznadel, trznadl.
Sysun - -	Osesek-
Szaragi - -	Szragi.
Szeręg - - -	Szereg.
Szłapak - -	Człapak,
Szłapię - -	Człapię.
Szmaruię -	Smaruię.
Topol - -	Topola.
Warſzaw	Warſzawa.
Warząchew	Warzęcha.
Wielkonoc	Wielkanoc, Wielkieynocy.
Wycięczam	Wycieńczam.
Uwięczam.	Uwieńczam.
Zamſza, - -	Zameſz.
Zeniec - - -	Zeńca.
Zerſtwa -	Dziarſtwo.
Zwierzciadło	Zwierciadło.

2. Nie zachowaniem *Generis*, a za tym i Deklinacyi. Takie są:

Zle powieſz: *dobry karm, ten kozyr cynowy konew, drobny konop, żelazny obręcz, żużel, ptaſzy zob, podły ſpiż:* ale tak mów, *dobra, karm*, abo ta kozyra *karmia, cynowa konew*, &c. Ztąd też zle *konwem, obręczem &c.* ale *konwią, obręczą, żużlą, &c.*

Przeciwnie zle powieſz: *zielona piec, mała ptaſzka, cynowa talerz, bogata krama, wielka roſterka.* ale tak mów: *zielony piec, mały ptaſzek, cynowy talerz, bogaty kram, wielki roſterk.* Ztąd też zlebyś mówił: *w piecy, za piecą* &c. ale tak maſz mówić: *w piecu za piecem.* &c.

Zle też ſię mówi: *Surowa łuczywa, wielka ſtada, gaſzona wapna.* ale tak należy: *surowe łuczywo, wielkie ſtado, gaſzone wapno.*

3. Nie zachowuiąc akcentu nad literami tak w piſaniu, jako też w mówieniu.

Zle więc powieſz: *Bog, ktory, drot, ołtarz, mowiłem, Jakob, Jozef* &c. ale mów: *Bòg, ktòry*, &c.

Zle też powieſz: *Wòdz, wòyſko, młòdſzy przewròtny łòdź*, &c. ale tak mów: *Wodz, woyſko.* &c.

Zle powieſz: *grzech, mleko, moiey* &c. ale, grzéch, mlěko, *mojéy*, &c. gdzie *é* ma ſię wymawiać nakſztałt, *i.*

Nie mów, *ſmiech, ſmiertelny*, &c. ale, *śmiech, śmiertelny* &c,

Przeciwnie, źle powieſz: *ſprośny, zazdrośny* , &c. ale maſz tak mòwić *ſprosny zazdrosny* &c.

Zle powieſz: *drażnię, bliżni*, &c. ale drażnię, bliźni.

4. Prędkim wymawianiem, n. p. *Kazimierz,*

Rzec

Rzeczpoſpolita, Apoſtoła, tyſięcy, Katolicy. &c. gdzie, *zi, li ſto, ſię*, długo wymawiać ſię maią.

5. Słowa żadnego do Polſkich podobieńſtwa nie maiące: abo choć Polſkie, ale w inſzym zgoła znaczeniu. Takie są:

Złe.	*Dobre.*
Ager	Tatarak, *abo* ziele tatarſkie.
Bierzwiono,	drzewo okrągłe,
Boryſz	Litkup.
Cioſka	Drużba.
Czad	Swąd od pieca.
Da,	ſłowo przydatkowe niepotrzebne.
Dak	Tedy, więc.
Drywotnia	Wiorzyſko
Dzierkacz	Chruściel.
Hadko	Brzydko.
Hoduię	Wychowuię.
Kažan	Nietoperz.
Koziulka,	Robaczek latający.
Kruk za	Hak.
Lada	Niwa, nowina.
Liſztwa, za	Szpąga.
Mieſiąc, za	Kſiężyc.
Młodziwo	Siara, *abo* pierwſze mleko po cielęciu.
Padło	Scierw.
Płyt	Płty, trafla.
Polano	Drewno.
Popierzchnął ſię	Zachłyſnął ſię.
Pralnik	Pracz, kijanka.
Rubel	Powąz, pawęza.
Ruczay	ſtruga, potok.
Sorbam	Sarkam.
Suchar	Osuch.
Szypſzyny,	Róża polna, głóg.
Tok, za	Klepiſko.
Trucień	Trąd.
Uſień	Liſzki, gąſienica.
Wienik	Pomiotło.
Zak, za	Czerp, kaſzerz.
Zatopić w piecu.	Zapalić.
Zehało	żegadło.
Ześciana blacha,	Biała blacha.
Zuk	Krówka.

Przeſtroga. 1, Wiele jeſt ſłów dobrych Polſkich, których w ſłownikach nie maſz: gdyż one nie tak Polſzczyzny, iak raczey cudzego języka uczą.

2. Wiele jeſt ſłów nie Polſkich, a jednak dobrze

po

po Polſku ſię kładą, a takie są 1. Godnościſniektóre W. X. Lit: n. p. *Ciwun, Horodniczy*, &c, 2. ſłowa rzeczy nieznayduiących ſię w Polſzcze, n. p. *Duha, ohłoble, wicina, oſieć* &c. 3. Tóż mówić o urzędach cudzoziemſkich n. p. *Graf, Komes, Mandaryn, Satrapa* &c. o zwierzętach, ziołach, drzewach, korzeniach zamorſkich, których nazwiſk po Polſku nie maiąc, ichże językiem nazywamy. n. p. *Rafinet, rhu-barbarum, thebu* &c. 4. Wiele jeſt przy tym ſłów Ruſkich w Polſkim języku (u Poetów zwłaſzcza) używanych. jakie ſą: *hledzę. wielmi, zabywam, ſobaka, chać, chata, duſzno hołubek*|*ſierdzity, ſierdzę ſię, horuię, małoiec, nieduży* (nie ſilny) *odzieża, chwoſt, mać, mir.* &c.

XXI, *Słowa niepoſpolite, to jeſt, nie wſzyſtkim dobrze świadome.*

1. Wiele jeſt ſłów iuż niezwyczaynych, jako n. p. *Almarya, Arkabuz, krzeſka* &c. W wierſzach jednak uchodzą.

2. Wiele i takich, które i teraz są w używaniu, ale nie u wſzyſtkich, jako n. p. *Bałuch, Bałuk, Brzechwa momot*, &c.

3. Niektóre są Poetyckie. n. p. *Dzianet.*

4. Naywięcey jeſt takich, których z ſensu łacno ſię domyślić możno: ale inſza jeſt rzecz rozumieć, a inſza mieć je w używaniu, które i do okrasy mowy, i do wyrazów rzeczy nie mało pomagaią.

5. Nazwiſka ryb, drzew ziół kamieni &c. te ſię tylko kładą, których wiadomość pożyteczna bydź ſię zdała.

6. Których tu nie znaydzieſz, ſzukay pod liczbą 17.

A

A. A.

Aminek, kmin biały.
Amirał, Hetman morſkiego woyſka.
Androt, wet.
Antwas, lawaterz, umywalnik.
Armata, woyſko morſkie, flotta.
Arsenał, zbroiownia.
Artyſta, biegły w czym.
Arkabuz, muſzkiet.
Arkabuzer, ſtrzelec.
Aſpekt, konſtellacya. *gwiazd na niebie rozłożenie czaſu narodzenia czyiego.*
Aſtrych, poſadzka. n. p. aſtrychem pokładam.
Awa, aza, azali.

B. B.

Baia, baiacz, baykarz.
Bąk drewniany, cyga.
Bałta, topor.
Bałuch, huk, odgłos.
Bałuk n. p. na bałuku leść, *rakiem.*
Bandera, *chorągiewka okrętu.*
Bando, obwołanie. *ztąd* Bandyt, *abo* banit.
Bank, weksel, *kupczenie pieniędzmi.*
Bark, *część ręki od ramienia do łokcia.*
Barka, łodź.
Barta, topor.
Barwica, *to wſzyſtko, czym wypychaią krzeſło, tąborety jako to, ſiano ſierść, wełna &c.*
Barwiczka, rumienidło.
Barwię ſukno, kutneruię, *koſmato czynię.*
Baſałyk, *bicz, z kulą na końcu ołowianą* (plumbatum)
Baſter, baſtard, mieſzaniec, *abo* bękart.
Bean, *nieuczony, abo, co ſię nie dawno zalecił do ſzkoły.*
Bębeniſta, doboſz.
Bela, wór, tłómok kupiecki.
Bela papieru, dzieſięć ryz.
Bełt, *ſtrzała trzy łokci długa.*
Bęś, bękart, nie dobrego łoża.
Bezkunſztny, ſzczery.
Białozor, *orzeł naydrapieżnieyſzy*
Biczyſko, *rękoieść u bicza.*
Biegas, biegun, powſinoga.
Bielnik, blech,
Bierzmo, tram, balka.
Bieſagi, *ſawy podwoyne,*

Bika, oſkard, *młot oboſtronny mularſki do tłuczenia murów.*

Bindas, *ſiekiera wąſka do wydrążania dziur.*

Bindarz, bindarzyk, wirydarz ſzpalery ogrodowe.

Blanki, kramzanſy, *mur oſtro ſię kończący dokoła czego,*

Blankuię, murem obwodzę,

Blałkooki, *jedno oko mrużący.*

Bławy, modrawy,

Blazgoń. głupiomówny. *ztąd:* blazgonię blazgonienie,

Blekocę, momocę, zająkam ſię. *ztąd* blekot, blekotanie,

Bliſkowid, *krótkiego wzroku,*

Bliznсowie, bliźnięta.

Błogo mu, *dobrze mu, ſzczęśliwy.*

Blokaus, twierdza, ſtrażnica, *wieża, z którey nieprzyiaciela upatrują.*

Błonie, wygon, paſtewnik.

Błonowe, błoniane ſkrzydła, *jakie u nietoperza, z jakiemi malują diabła.*

Bobruię, brodzę,

Bodłak tarń, bodzieniec, *rodzay drzewka cierniowego.*

Bodziec, oścień, *kolkiowe, które są na cierniach,*

Botuch *ścierka łaziebna.*

Bożkować ſię, *zmyślać nabożeńſtwo.*

Bratnal, *gożdź żelazny z główką,*

Brant ſrebra, *czyſte ſe-r bro,*

Bryndza, *ſyr w kozlęcey ſkórze wyciśniony.*

Brzeſzczy ſię świta,

Brzechwa, *ſtrzała bez żelezca,*

Brzuſiec, wydatność, wypukłość.

Buczeię, botwieię, prochnieię,

Buczyna, bukowina,

Budzona, p. Eynał,

Bukał, bukłak,

Bunty (w budowaniu) *co balki, krokwy trzymaią, także w ſtatkach wodnych, w poprzek idące zakrzywione drzewa,*

Buiał, bujak, bydlnik, byk,

Burſa, *mieſzek na pieniądze.*

Bznel

Bzdzel, *młyn wodny.*

C. C,

Cionka, czcionka, litera,

Ceduła, karta pisana,

Ceklarz, żbir, oprawca, ſiepacz,

Ceklmiſtrz, *Kapitan żbirów, jaki jeſt w Rzymie, i po innych miaſtach porządnych.*

Cektanie ſię, ſpieranie ſię.

Cektuię ſię, ſprzeczam ſię,

Cele, *twardy grunt w ziemi, na ktòrym fundamenta zakładaią.*

Celſtad. ſtrzelnica, *cel, do ktòrego ſtrzelaią, abo mieyſce, gdzie,*

Cembra, *zrąb w ſtudni,*

Cętka, *u paſa, lub na ſzorach blaſzka wypukła.*

Chałaſtrą ſię bawić, *dla zyſku podłego nikczemne poſługi odprawować,*

Chochocę ſię, *zbytecznie śmieię ſię, ztąd* chechotanie.

Chełbam, *wzruſzam wodę* &c, *ztąd,* chełba ſię morze,

Chełſzczy woda, ſzumi,

Chłapam, n, p, chłapa pies pomyie, *zrze, połyka,*

Chłaſtam, ſzargam,

Chłopowic, *ſyn kmiecy,*

Choboty, *bòty ſkrzydlaſte, w jakich maluią Merkuryuſza.*

Chochołowaty, ſpiczaſty, kończato - okrągły,

Chynąć, *raptem co wylać,*

Ciarlatan, figlarz, ſzalbierz,

Ciaſtoch, lele, flak, niewieściuch,

Ciąża, grabież, rzecz za areſztowana,

Ciążacz, *który zagrabił co. ztąd* Ciążam.

Cierlica, międlica, *inſtrument do tarcia lnu konopi.*

Cwałam ſię, *idę zwolna*

Cwałem iść, iachać, *powoli.*

Cwierzę rolą, przeorywam,

Cwik, *kogut nie dobrze czyſzczony, o koniach i bedlętach, wnęti,*

Cyzyoianus. Swiątnik, *kalędarz świąt,*

Czadź, *pieniądze, i inne. rzeczy, króre panowi ſywią*

pią poſpólſtwu przy wieździe ſwoim, abo na imieniny, lub Królowie przy koronacyi.
Czamlet, kamlot,
Czata, śpiegowanie, wzwiady,
Czatuię, śpieguię.
Czauſz, goniec,
Czeheł, czechło, p. gzło
Czekan, bardyſz. *jeſt iak dzida, w górze z iedney ſtrony iak młotek, z drugiey iak ſiekierę maiąca,*
Czerp, kaſżerz, *ſiatka mała okrągła na kiiu, którą ryby z ſkrzyni dobywaią.*
Czocha ſię świnia o węgieł,
Czwarzę ſię. *drożę ſię, pokazuię, jakbym nie chciał.*

D. D.

Dal, dala, odległość,
Darda, kopia, włocznia,
Darem, darmo.
Darſki, rzeſki, *ztąd* darſkość.
Darzy ſię, powodzi ſię,
Dębianka, galas,
Dereń, *drzewa rodzay twardego, z którego kopie robiono.*
Długoſz, wysoki człowiek,
Dłuż, *ſzmir cieſielſki.*
Dma, wiatr,
Dolegać ſobie, wylegać ſię,
Dołożony, zupełny, doſkonały, *n. p.* dołożna miara.
Dołożnie, *jaśnie należycie,*
Doſyt, *n. p.* do doſytu naieść ſię,
Dowiera mięſo, dogotowywa ſię,
Dowieram drzwi, przymykam,
Drab, żołnierz pieſzy,
Drabant, dragant, harterz, halabartnik, *co chodzili przed konſulami Rzymſkiemi z ſiekierą, &c,*
Drabarz (dromedarius) *źwierz, którym na dzień* 30 *mil uiachać można,*
Drabuię, *doświadczam konia w biegu,*
Drępścić, *drobnemi krokami iść,*
Drobianka, *piwo, wino &c chlebem drobno zatarte,*
Drugubica, *ſieć taka na ryby,*
Drużba, *jednego imienia, nie*

nie zaś nazwiſka,
Dryfus, *pomywalnik, wanienka,*
Drzeń, zdrzeń, treść drzewa,
Drzewołom, *chmura z wiatrem wielkim,*
Dub', dziup', dup', *dziura wygniła w drzewie,*
Duchna, czapka nocna z puchu,
Dudkować komu, *ſkacząc wybiedz przeciw komu,*
Duny, *góry ſypane z piaſku na brzegach morſkich przeciw wylewom,*
Dwoiak, dwoiacy, bliźniak, bliźnięta,
Dzianet, koń piękny,
Dżdżownica, gliſta ziemna, robak,
Dzianka, dziana ſuknia,
Dzieciuch (z pogardą) który iak dziecie poſtępuie.
Dzielca, dzielnik.
Dzierżak, *cepiſko*, Biiak krótſzy kiy u cepa,
Dzierzba, ſrokos, *drapieżny ptak na małe ptaſtwo, wielkości kosa,*
Dzierzęga, rzęſa wodna, *drobniuchne liſteczki na wodzie ſtoiącey, które kaczki iedzą.*
Dziewoia, dziewica,
Dziewoſłąb, ſwat,
Dziewoſłąbica, ſwacha,
Dziubas, *nos u ptaka,*
Dziwok, ſokoł,
Dziwoląg, ſtraſzydło,
Dziwowid, *dziwne rzeczy widzący,*
Dzwigoń, tragarz, *co noſi ciężary,*

E. E.

Elear harcownik, *poprzedzaiący woyſko przed bitwą,*
Eynał, heynał, *Węgierſkie ſłowo, znaczy śpiewanie abo ſłowa czuiących, gdy poczyna ſwitać,*

F. F.

Facelet, *chuſtka do noſa,*
Falit, nieſłowny,
Faliſet, fiſtuła,
Fararz, parafian,
Faſoł, poſwarek, burda,
Fazyoli, groch Turecki,
Fazyan, bażant,
Federpuſz, kita, *co z piór noſzą na czapkach, kapeluſzach,*
Flaterka, p. Polatka,
Fochy, zaloty, rozpuſta,
Fołdrownik, inſtygator, *ztąd,*

Foł-

Foldruię, foldrowanie,
Fora, precz z tąd,
Formierz, *co formuie obrazy na wosku, gipsie &c.*
Frez, *koń Tryzyyski.*
Fryerz, załotnik,
Fryerka, zalotnica,
Furlon, *cło od fury,*

G. G.

Galardy skakać,
Galę piłę, nadaię piły,
Gałuszka, *główka u ziół z nasionami, także, owocu drzewnego początek na mieyscu kwiatu,*
Gargaryzm, *płókanie garła. ztąd,* gargaryzuię
Gas, *uderzenie kogo w pociemku,*
Gawiedź, chałastra,
Gayda, *duda, i na niey graiący,*
Gdula, *rodzay gruszek,*
Gędę, *gram na lutni,*
Gędzieć, lutnista,
Gęgnię, *w nos gadam,*
Giełda, *gospoda pospolita, karczma,*
Giemza, *z rodzaiu koz dzikich, abo sarn,*
Giemzi mię co, *rupi,*
Gierada, *sprzęt żenin.*
Giermak, *suknia długa pospolitych ludzi,*
Giermek, żołnierz,
Giermkostwo, żołnierka,
Giza, giczel, giżela, *kość goleniowa większa,*
Glazur, *srebro mieszane ze złotem,*
Glewia, *dzida długie żelezco maiąca,*
Glewiynik, kopiynik, *żołnierz dzidą uzbroiony, iak Kozacy,*
Gleyt, żelazny list, paszport,
Gleytować kogo, ubespieczyć,
Gleyta, *pisana odchodząca od srebra, abo złota,*
Głównik: mężoboyca,
Gogołka, golanka, kałuszka, *owoc mały ieszcze i niedoyrzały,*
Gołoszyyca, gołota, ubogi,
Gomoły, bezrogi,
Gomon, burda, poswarek,
Gomonię się z kim, *swarzę się,*
Gradowka, krupiasta sól,
Grawowizna, *zboże gradem pobite,*
Grafka, pręcik żelazny, *którym niegdyś matematycy figury rysowali,*

li,
Gramatka, farmuſzka,
Gramolę, ſię, *idę przez zawady*,
Granitki,
Graty ſtare, rupieci,
Gręda, rześcia, *miere konia bieżenie*,
Gregoryanek, żak, *bo ſię niedawno zalecił do ſzkoły, tak zwany iż dawni Polacy niektórzy w dzień S. Grzegorza chwalebnego dzieci nauczyciela, do ſzkoł, ſwych ſynow oddawali*,
Gregoryanſki, *dzień S. Grzegorza, ktòrego dnia dzieci dzień pierwſzy raz ſzły do ſzkoł.*
Grele, krele, *żelazne pręty na końcu głowiaſte, ktòremi podczas igrzyſk poiedynkowali wyſiekacze*,
Gręplà, *ſzczotka dròciana do czeſania wełny, ztąd*, Gręplùie,
Gryz, *mąka pſzenna poślednia*, także, *mąka z jęczmienia prażonego*,
Gryſka, *chleb, czyli pirog z mąki pſzenney podleyſzey*,
Gwicht, *waga, n. p. funty, uncye, ſkoyce, łoty, &c.*
Gzło, gieſſko, czechło *dziecinna* | *ſuknia płocienna*,
Jnne ſą. Gaiewnik, gardziel, gębiaſty. Gębczaſty (podobny do gębki)
Gniewliwość, |godzinnik, gołek, grawalny, gruba, (dół,)

H. H.

Halabart, *oboſtronna ſiekiera*,
Hałas, płaſzcz, opończa,
Halſbant końſki, *rząd bogaty na konia*, 2. *znaczy też ubior męſki bogaty*,
Hapać, hupać, haupać, *ſzczekać*,
Harc, *początek potyczki. z tąd* harcownik, harcowanie, harcuię,
Haru haru,(interiekcya) niby *pracuy, a pracuy*,
Helm, p. ſzyſzak,
Herold, *poſeł do nieprzyiaciela o pokoy, ztąd* Heroldſki,
Herweget, *ſprzęt męża*
Hewar, liwar,
Hutarz, hutnik,

J. J.

Jakmiarz, prawie, zgoła,

Ja-

Jałowy śmiech, zmyślony,
Japurt, purt, *jabłoń, leśna*,
Jary, tegoroczny, *ztąd* Jarzyna, *zboże, co się tego roku sieie*,
Jarz, wiosna,
Jarlik, *tegorocznie iagnie*,
Jaskrawy koń, *maiący białe oczy*,
Jata, chać, kuczka,
Jątrew, bratowa,
Jaźmin, *rodzay fiołkow*,
Jaźwieć, borsuk,
Jegoyski, zwyczayny mu,
Jli, iak wielki, *zkąd* Jlkość.
Jlm, ilma, wiąz,
Jścieć, rękoymia, zastępca,
Jścizna, *summa główna*,
Jużyna, podwieczorek,
Jwa, *wierzba większego rodzaiu, liście szerokie maiąca*,
Inne są, Jkrorodne ryby, Jnedy Jnędy, Jście (*bezwątpienia*) Juszyca, iucha, Juczny koń (*uuczony*) &c.

K. K.

Kafar, winda,
Kafarnik, co winduie,
Kałkus, ług mocny, abo łużyny,
Kambierya, bank, wexel,
Kambierz, wexlarz,
Kamień żywy, opoka,
Kamionka, kupa kamieni w polu,
Kamzans nadedrzwiami, *sy, abo Floresy wyrzynane*,
Kaniasta czapka, kapelusz,
Kapcie, *obuwie zimowe ze skury koziey na iedną stroną wyprawney*,
Kaptiwus, *gra taka, iedni uciekaią, drudzy gonią i z chwytanych w niewolą, biorą*,
Karacena, 1. zbroia 2. *łuska twarda, iak u krokodyla* &c.
Karbarya, *solna huta, oficyna, gdzie sól gotuią*,
Żupa, *gdzie kopią, lub składaią*,
Karpa, *kłoda w rzece*,
Karuy, *kmin polny*,
Kaszerz, p. czerp,
Kętnary, legary,
Kiczka, *węzeł związanych z sobą rokicin gibkich*,
Kiecka, *suknia wieśniadcka z grubego płótna*,
Kiecza, *sukmia żołnierska, któ-*

którą na zbroią kładziono,

Kierat, *winda,* 2. *więzienie,*

Kierçe, *likhtarze duże drewniane,*

Kiść, kwacz,

Killik, kitel. *płocienna suknia żołnierska,*

Kłaponogi, tęt *nogam czyniący,*

Kłapouchy, *obwisłych uszu*

Klecha, *bakałarz na wsi,*

Klęczeń, *pewne gwiazdy na niebie w figurę Herkulesa klęczącego ułożone,*

Klekot, klekotka, świegotliwy,

Klepadło, *kloc do ubiiania ziemi, bierze się za dzwon zły,*

Klepię, *czym płaskim uderzam, ubiiam ziemię,*

Kleszczenie, rzezaniec,

Klizać, *po mału ieść,*

Klofta, szczepa,

Kluczka, *za którą klamka zapada, czasem znaczy zdradę,*

Knafel, petlice, guzy,

Knap, sukiennik,

Knod, *knodyszek, kolanko u ziół, zboża &c.*

Knowie (*to*) zdziebłko suche, *sztuki żdźbła,*

Knutel, kołek, kijek,

Kobieli się, marszczy się,

Kobielisty, łonisty, wypukły,

Kobielą, co leży, *stroną wypukłą ku górze,*

Kobiec, kobuz,

Kobylenie, kobylina, *drzewo pełne kołow ostrych w bramach dla przeszkodzenia wiazdu,*

Koc (na sądach) *pieniężna kara o niesłuszne zapozwanie Przedtym zaś futra sędziom dawano,*

Kokot, kogut,

Kokotliwy, zły, swarliwy,

Kołczan, sajdak *futerał na strzały,*

Koncerz, *p.* grele,

Konterfet, *odrysowanie czego z wizerunku, abo wyrażenie,*

Kontryfał, cyna Angielska,

Konwalia, lilia polna.

Kopeć, *co u lamp, u świec na końcu knotu bywa, gdy długo się palą,*

Korb, korbas, *bania tykwia,* Kor-

Korczak, korczaczek, *czym wodę z wiadra czerpaią,*
Kord pałasz,
Kordat, śmiały,
Kornet, *róg do trąbienia,*
Kortezya, 1. *godność tytularna,* 2. *nadskakiwanie komu, ztąd:*
Kortezyan, *który zbyt nadskakuie komu, szczyrze lub obłudnie,* 2. *w Konstytucyach Polskich zowie się ten, który maiąc beneficyum w Polszcze, przemieszkiwa w Rzymie, lub gdzie indziey,*
Kosacieć, *korzeń, liliowy, fiołkowy.*
Koścień. kościenek, kostur, kiy,
Kosior, pogrzebaczka, koczarga,
Kosżmacz, kosmaty,
Kownata, komnata, komora,
Koźlina, *łoza gibka cięka,*
Krąglica, cyga bąk,
Kramzansy, p. Blanki,
Kramie, stoła, świata &c *kray, brzeg,*
Krawądź, bok, brzeg, n. p. na *krawądź* co *postawić upaść,* &c.
Kredęcuię komu, *skosztowawszy napoiu, lub potrawy, podaię komu,*
Kreżel, *co się wtyka na przęślicę z kądzielą,*
Krezy, trepele, *kołnierz płócienny marszczony iak u Żydow, lub też gładki, dla ozdoby,*
Krtań (*ta*) gardziel.
Krtunię się, krtuszę się.
Kruż, (*ten*) krużyk, dzban,
Krwotok, *płynienie krwi,*
Krzeczek, tarantula,
Krzoska, strzelba, (iż krzesi ogień,
Krzywuła, krzywosz, *instrument dęty,*
Ksieniec, *żołądek rybi,*
Ksztalcik, napierśnik, białogłowski, *koszulacięka, lub chustka, którą piersi zakrywaią,*
Kuch, makuch, makowiny,
Kuchra, *wątrobki, kiszeczki, &c. rybie,*
Kuklam kogo, biję kogo,
Kulczanka, szpilka miedziana,
Kunsztuię, żartuię,
Kurdwan, *skura rzemień,*

Ku-

Kurowa ſzklenica, *kufel duży.*

Kuſz, *ſkòra chrapowo wyprawna.*

Kuſza ręczna, *łuk do wypuſzczania dużych ſtrzał.* Kuſza wielka, *machina do ciſkania kamieni przy dobywaniu zamkow.*

Kut, *kość w nodze bydląt, ktòrych zażywano do grania: ztąd mòwi ſię,* kuty grać.

Kuty drzeć z kim, *iść na udry.*

Kut, *abo* Kot imbieru, cytwaru *&c.* kolanko.

Kwap, puch.

Inne ſą: Karmia, katowczyk, kień, *pień.* kłapam zębami, klęczkiem, kobiel, *kobiałka.* Kuflarz, kuropoy, *czas kiedy kury pieią,* kuźnik &c.

L. L.

Łabuię, *roſkoſznie żyię, dogadzam ſobie.*

Łaczenem czego, *potrzebny ieſtem.*

Lak, 1. *do pieczętowania.* 2. *roſoł ſłony, lub inny, ktòry mięso, lub warzywa zachowuie od zepſucia.*

Lątka, *lalka dziecinna, abo kuglarſka, oſoba wyrobiona z czegokolwiek. Ztąd,* Lątkarz, *co robi lub co z niemi chodzi po świecie dla zarobku.*

Latoś, *tego roku,*

Latoſi, *tegoroczny.*

Latoſek, tegoroczne ciele, jagnie *&c.* (*o bydlętach tylo*)

Łazęka, hultay, biegas.

Lecha, grzęda w ogrodzie

Legart, łeguwiec, legawy, leniwy.

Lekſza, *interjekcya rozdzielaiącego trzodę od trzody, gdy ſię z cudzą złączy, i to ſamo znaczy,* co: ſam tu moie.

Lekuię, *czarami leczę.*

Letwal, *ſuknia, ktòrey używano przy kominku.*

Leſica, ſyrnik.

Leſz, zameſz.

Letra, krawądź wozu, łożka &c.

Lewart, lampart.

Łężna ſowa, puhacz.

Lichtuię, *umnieyſzam cię-żaru.*

Licuię u kogo rzecz kradzioną, poznaię.

Ligawica, *ziemia grząſka,*

ska, kleiowata, do którey nogi lgną. Trzęsawica *zaś, abo* Trzęsawisko, *gdzie nogi zapadaią, iako to po pastwiskach bagnistych.*

Liuba, *sosny rodzay ia kie po ogrodach rosną przesadzane,*

Łoczę, łepcę, żłopam, żłopię.

Łoczyga, sałata własna.

Łon, *pręcik do zatykania kół u wozu.*

Łoni, *przeszłego roku.*

Łonisty, kobielisty, wypukły, abo pomarszczony,

Łożna choroba, *powszechna zaraza,*

Łunar, *budowniczy Rzeczy pospolitey, Krolewski, mieyski. Ztąd,* Łunarski,

Łyścianki pończochy.

Łyst, pęga, łytka,

M. M.

Macloch, maclószek, murek, *mieysce wolne w murze d'a postawienia czego.* Frambuga *zaś, jest arkada. n. p. most na frambugach.*

Męcznica, sporyż.

Mądrzyk, małdrzyk, *syr z słodkiego mleka,*

Maczuga, wiekiera, *pastusza laska, pałka.*

Maiż, *ptak łowiecki niedawno wprawiony do łowow.*

Makuch. kuch, makowiny, *łodygi makowe.*

Małdr, *miara dwie ćwiercie zawieraiąca.*

Małż, *pław morski skorupiasty, jako to, ostrygi, raki, żołnie &c. morskie.*

Man, *ktòry lennym prawem co trzyma. Ztąd,* mańśtwo.

Mandle, *ślinne jagody w uściech, z ktòrych ślina płynie.*

Mantyka, torba,

Marchułt, *strach nocny, straszydło diabelskie.*

Mardać, margać ogonem ruszać,

Markocę, mruczę. *ztąd* markot, markotanie,

Matołka, *mały oraz szpetny i głupi.*

Matonog, przepad, kąkoł,

Mazynet, macynet, rak morski okrągły,

Mędel owiec, snopów, &c. *piętnaście znaczy.*

Mesżne, *dochod za Msze.*

Metlik, płaszczyk,

Mia-

Mianowiny, krzciny,
Miarz, n. p. jak miarz, zgoła,
Międlica, p, Cierlica,
Miedzianka, p. Kulczanka,
Między-balcze, *co miedzy balkami. tak*, miedzy brwie, miedzy filarze, miedzy-łopatcze, miedzy miesięczny, miedzy-morſki, miedzy-morze, miedzy-murny, miedzy, murze, miedzy-rzecze, miedzy-rzędzie, miedzy-świecie &c.
Miela, miałkość.
Mielcarz, piwowar,
Mieluch, browar,
Mięſz, miąſzość, grubość,
Mietelnik, kuglarz,
Mietlemi ſię, wikle mi ſię, wiie mi ſię, *gdy nie mogę przypomnieć.*
Mikſztatnik, tragarz, noſzarz, drążnik, *co dźwiga ciężary,*
Minucyiarz, *co piſze prognoſtyki z gwiazd,*
Minucyie, prognoſtyk.
Mirtynek, *wino mirtem zaprawione*
Miſiurki, *część ſzyſzaka zaſtaniaiąca twarz.*
Miſtruię, *chytrze co czynię.*
Mkły, ſkłonny, porywczy. *n. p.* ręce mkłe do złości.
Mleczna, białomleczna droga, na niebie, pas niebieſki, *białość na niebie, która podług niektórych zdania, pochodzi z wielu gwiazd niedoyrzanych.*
Młokocina, *łoza, z którey koſze robią.*
Młoto, ſłodziny.
Mocownik, zapaśnik.
Mokrzyny, *mokre mieyſca,*
Momocę, zaiąkam ſię.
Momot, zaiąkliwy.
Momotanie, zaiąkliwość.
Monetnik, kambierz.
Morąg, morągowaty wół, wieprz, *&c. paſy różney ſierci maiący.*
Morze Chwaleńſkie, *abo* Azyatyckie, *abo* Kaſpiyſkie,
Morze Europeyſkie, *abo* śrzodziemne.
Morze wielkie, *abo* Ocean.
Moſzcz, muſzcz, wino młode.

Motowąz 1. *Rodzay wędy z kilką na końca haczkami.* 2. *sznurek, którym przewiązuią nicie, żeby się nie plątały.*

Mrę na co, *barzo żądam.*

Mroczek, mrożek, *oczy mrużący.*

Mudzę, *bawię się gdzie niepotrzebnie.*

Mudzi mi się, mieszka mi się.

Muły, pantofle wysokie.

Mumia, *ciała namaszczone.*

Munia, *pień kamień* (*o człowieku leniwym,*) *i głupim*)

Mutat, stal.

Mutant, *młodzieniec, iż głos dziecinny poczyna utracać, ztąd, mutuię.*

Mży, *deszcz drobny pada.*

Mżymi się, drzemię.

Mżyk, mżytek, żmurek, ślepa babka, *gra taka.*

Inne są: Machluię, mamrzę, Młodociany las &c. Morderz, Moyski, Mozgowiec, Mrok pada. Mszę się, *mchem porastam,* Musnąć kogo po kalecie &.

N. N.

Na bałuku lešć, *raczkiem.*

Na bark koń biie, *wierzga.*

Na goli co leży, *na widoku, na gołey ziemi.*

Na liczbie zostać, *w kalkulacyą wpaść.*

Na łyczku co wisi, na nitce, na włosku. *słabo, tylko co*

Na nice, na ręby, na wywrót.

Na ostre z kim gonię, *po nieprzyjacielsku poczynam.*

Na pieprz zeydzie się kśiąszka &c *nic warta.*

Na prask trafić, *na sam cios przyiść.*

Na rękę wyzywam, na pojedynek.

Na słowie trzymam, *na sustentacyi.*

Na storcz upadło co, krawędzią, rębem.

Na stręcie, na razie.

Na traf co czynię, na szczęście.

Na trzy zbyty; *zbyt barzo.*

Na ząb mu to niepadnie, *mało to nań.*

Nadmiarz (*subst*) zbytek

tek'(*adverb:*) zbytecznie.

Nadro, zanadrze (*to*) nadra, zanadra (*te*) n. p. w nadrze, w' zanadrzu, w nadrach, w zanadrach.

Nadziewam ſię, *mam nadzieię ztąd*, nadziewam kogo.

Nagębek, nagłowek. ogłowka, gaganiec.

Naperzam ſię, uprząść poſtawę, podeymuię boki, kokoſzę ſię.

Narożny, węgielny, *na rogu leżący.*

Narty, łyże,

Naſiadka. *kokoſz, indyczka &c na jaycach ſiedząca.*

Naſierſzały, naieżony.

Naſpoł, poſpołu.

Naſtołka, dekał, przykrycie.

Nawilał, oſzalał.

Niz, kozaczyzna.

Niz, Nizak, kozak.

Niziołek, łokietek. karzeł.

Nocnica, ćma, omacnica, *ſtraſzydło nocne.*

Nog, gryf, *zwierz ſkrzydlaty baieczny.*

Nogieć, napaść.

Inne są. Naſłoneczny. Nawſchwał, Na wytworzoną z kim idę, *przeſadzam ſię.* Nadmiarek, Nadprożek. Nalezionek, Napadam na nogę, *chromię.* Napraſzam, Naśladowczyna. Naſtorczyć uſzy!, Natyrać maiętność. Nawrzała czego ſkorupa, Nawrzał ſweywoli. Naziemny. Niebianie, Niedoſłuch, Niedowidz. *&c.*

O. O.

Obartel, obartlik, *zaſówka u drzwi.*

Oberman, *igrzyſk ſprawca,*

Obida, *mierziączka, ztąd obidzam,*

Obłoczyſtość, *obłoków zebranie,*

Obłokać ſię, obezrzeć ſię

Obły, okrągło długi.

Obojako, wſzelako.

Obolewiec, obopráwiec, oburęczny, *i prawą, i lewą ręką dobrze ſię biiący, &c,*

Oborne, *zapłata za ſzkodę w polu od bydła.*

Obrzucam ſię na kogo, obrykam ſię, *hardzie odpowiadam,*

Obwiąsło, obwiąſka, *czym obwiązuią ſnopy*

py, &c.

Obywam ſię, omieſzkać ſię.

Ochapia mi ſię kto, co, *przypominam ſobie*, *ſtaie mi co na myśl.*

Ochędóżka, *ſzata chędoga do ludzi.*

Ochylam co, kogo, wymawiam.

Ochynąć ſię, *ponurzyć ſię w wodzie*, abo, *wdać ſię w niebeſpieczeńſtwo.*

Ociątnie, upornie, leniwie.

Ociątność, upor.

Ociekły, opuchły, nadęty.

Ociekły komu nogi, nabrzmiały.

Od matki komu zadać, *bękartem nazwać.*

Od niewoli to ſługa, koń, &c. *nic nie wart.*

Od ręki robić, *niedbale.*

Odbyty pokarm, *łacny do ſtrawienia.*

Oddaię ſtadło małżeńſkie, *ślub daię.*

Oddanie małżeńſkie, *ślub.*

Odmięcz, odwilż.

Odświętny, świąteczny.

Odumarłe dobra, *bezteſtamentu.*

Odużne, *odarek dla poſłańca przynoſzącego co,*

Ofiarnik, *który krwawe ofiary czyni, jak u żydów i pogan,*

Ogauiam proſo cudze, *pracuię za kogo.*

Ognipiora, *puchlina na głowie dzieci.*

Ogniwaczek, fenix.

Okaſk, luſtra monſtra, *rewia*,

Okaſkę mieć, *luſtrować woyſko*,

Okſyme, ocet z miodem,

Okular, oſtro patrzący *n. w.*

Okupiny, *bankiet w dzień narodzenia, lub imienin*,

Omaſta, okraſa potrawy, *ztąd* omaścić, omaſtny,

Omawiam, ochylam,

Omienieć ochrzypnąć.

Opałka, *naczynie, w którym opałaią zboże od ździebeł, plew*, &c,

Opełki, obſiewiny.

Opieńki, *zęby przytarte.*

Oplecek, *kaftanik paja*,

O-

Opukały, pękaty.
Orcle, *kamienie łamane nie ciosane.*
Orędzie, poselstwo, roskazu oznaymienie, *ztąd*, oręduię, orędownik.
Ortel, dekret, kaźń.
Osęka, *hak drewniany.*
Osierdzie, otoczyna, *przegroda we wnętrznościach, plewka.* (diaphragma)
Osika, osina.
Oskard, *p.* Bika.
Oskoła, brzozowy sok.
Ostrog, ostrożenie, ostro grodzenie *ostremi koły.*
Ostrow, *Kępa na rzece lub jezierze trawą lub chròstem p rosła.*
Ostrzyż, *orzeł morski,*
Oszczerzam się, *wyszczerzam zęby.*
Otchnąć kogo, zarazić tchem.
Otręt, *otarcie obraźliwe nogi.*
Otrok, męszczyzna, *ztąd*, otrocze.
Owszeki, *ze wszystkim, cale.* n. p. nie owszeki dobry, *nie cale.*
Ożga, opaleniec.
Ozimi, n. p. ozima pszenica.
Ozionąć kogo. 1. *spòyrzeniem swoim przerazić, jako wilk owcę.* 2. n. w. *chcewie żądać, i niby uprzedzić nadzieią.* 3. *opętać kogo, ziednać łaskę sobie. Inne są* O kęs, *o włos:* Obalisty. Ochromić. Odcimiam. Odmarkotywać. Odmoski odporne pismo Odsiedział się chleb. Odwarknąć. Odwołała niewiasta złoczyńcę skazanego. Okowaniec. Oktenr papieru. Oszemłały robacy. Otwieramna się gęby ludzkie. &c.

P. P.

Pacholczno iść, *z gromadą sług.*
Paciepi, *kąt ciemny jaskinia.*
Padwany.
Pagwica 1. *guzik rzemienny do zapinania kożucha* &c. 2. *brodawka, abo cycek na koziey szyi.* 3. *Wole u człowieka, skura pod gardłem wisząca.*
Paiż, (teñ i ta) tarcza, *kròtsza u konnych.*

Pawęza zaś dłuższa u pieszych.

Paklepie, pierwsze wyczesanie lnu, na wory zdatne. Cieńsze są Paczesi. Naylepszy jest Wyczosek, z którego płótna cieńkie. Co się na nic nie zdało, zowie się. Paździor, Paździerze.

Pandry, pądry,

Papuży, papużasty, żołto zielony.

Part, nic gruba z konopi, ztąd Parciany.

Partesy, papiery muzyczne.

Parza, ospa, dla psów.

Pasaman, taśma.

Pasieka, pszczelnik.

Pątnik, pielgrzym nabożny, co po świętych mieyscach chodzi.

Pawęza 1. Tarcza konnych, ztąd Pawęźnik, co robi, lub co uzbroiony pawęzą. 2. powąz, t. i. drąg, którym na wozie przyciskaią siano &c.

Pawię się, kokoszę się.

Peca, penca, pęciny, rzemień u ptakow myśliwych.

Pecka, jądrko w owocach.

Peczyna, paczyna, glina u piecow przegorzała.

Pęga, łyst, łytka.

Pęz, n. p. na pęzie co stoi, na widoku. Wąż na drodze pęzem nastorczony, jak duha.

Pica, spiża woienna, prowiant, furaż, ztąd Picuię, picownik, picowny.

Pierzchnice, ospice czerwone.

Pierzeia, połać, szereg domów, strona ulicy.

Pierzga, materya podobna do smoły i wosku, którą pszczoły ul oblepiaią.

Pierzgnięta, jabłka słodkie ranne.

Pila go, (słowo nic nie znaczące pewnego, i trudne do własnego wykładu, jako n. p. lelom palelom, tere fere, sidłu widłu, krętu wętu, siu bziu &c.) znaczy obmierżenie czego,

Piłę gram, w piłkę gram.

Piłatyk, kiiec, szlaga żelaz.

łazna z krótką ręko-ieścią,

Płatnerz, *co robi zbroie.*

Płatwa, płta, trafta.

Pleśniwy koń, śrzonowaty, mrozowaty, *cisawy biało-nakrapiany.*

Pletwa, płytwa, *pióro to, którym się ryba rusza.*

Płoń, płonia, *na rzece zamarzłey dziura po wierzchu zamarzła.*

Płonieię 1. *wyradzam się, żyżność tracę. 2. wygorzeć od słońca.* n. p. płonieje, wypłoniało zboże.

Płońnik, szkoła, *gdzie płonki sadzą.*

Ploton, *rota piechoty.*

Ploty, warkocz, *włosy zaplecione.*

Płuca (*ta*, abo *te*) n. p. zdrowa płuca, *abo* zdrowe płuca.

Pływaczka, 1. *pławki dziecinne na których się uczą pływać 2. kąpiel.* n. p. puścić konie w pływaczkę.

Po plecach to moich, *zdołam.*

Po poświecie jachać, po gwiazdach, *w jasną noc.*

Po prawey stronie rzeki, miasto. zamek, &c. *po prawey ręce płynącemu z wodą.*

Po słońcu jachać, *mając wtył słońce.*

Po wietrze. po wodzie stać, jachać, *&c. mając w tył wiatr.*

Wzwiatr, wzwodę, *przeciw, wiatru, wodzie.*

Pobierki, *ostatki pozbierane.*

Poboiewisko, plac potyczki.

Poboż, pobog, *herb pewny.*

Pobor wiatrowy, *uciążliwy, z niczego.*

Pochod, początek, pochodzenie. n. p. pociągni to do swego pochodu; obroć oczy ku pochodowi i końcowi; pochodem tedy te rzeczy są dobre.

Pochopny, *pochyły.* n. p. pochopne strumyki, *skłonny*, n. p. takie towarzystwo pochopne do złego.

Pochutniwam, pochutniwać,

wać ſobą, *pokrzykuię weſoło.*

Pochwisciel, świst, wiatr tęgi.

Pocierpka, ſmrodynia, *porzeczki czarne.*

Poczeſne, poczta, *podarunek uczciwy zacney oſobie.*

Poczta. 1. *poczeſne.* n. p. dać pocztę komu. 2. *żołnierze pocztowi* 3. *rodzay ogniſtych kol w feierwerku.* 4. *poſłać na pocztę liſty.*

Pod rękę piſmo, abo piſać, *litery pod lewą rękę ſtawić,*

Podaię między ludzie, głoſzę.

Podciąg 1. p. Sieſtrzen. 2. (*Subtenſa.*)

Podmòwili ſobie, *połaiali ſię.*

Podpolały, ſzary.

Pogębek, policzek.

Pogłówie, pogłówne.

Pogrobek, *pozoſtały ſyn po Oycu.*

Pokraka, 1. *nieſzczęście* n. p. cięſzka na mię napadła pokraka. 2. zwada. - - n. p. miałem z nim pokrakę. na Pokraczki orać, *zoſtawuiąc mieysca nieorane.*

Połanek *n. p.* ſiedzieć na połanku *nie całym ſobą, ale połową ſiedzieć jako gdy dwòch na ſtołku.*

Polatka, flaterka, *blaſzka złota lub pozłacana wſząca u bogatey ſukni dla ozdoby.*

Pòłchłopowie, rzezańcy,

Pòłbrat, *brat jedney matki, inſzego Oyca.*

Pomierzwić, *pokudłać włoſy.*

Pomort, inſtrument,

Ponękać kogo, pokonać.

Poniewieram ſię *włòczę ſię, to tu to òwdzie*

Ponik, *loch podziemny, w ktòrym niknie rzeka, a o kilka mil znowu ſię wynurza.* 2. *zdrady.*

Ponika woda &c. wſięka.

Pontał, *broga oſtro ſię kończąca.*

Pontał, pontały, *jakieżkolwiek ozdoby ſzyi, uſzu, jako to zauſznice, korale &c.*

Ponura (*Subſtant*) ponurność.

Poplatek, podatek.

Po-

Popędzam, 1. *poganiam* n. p. popędzam bydło 2. *szczuię*. popędzić psa na kogo, 3. *Gon ę n. p.* popędzić zaiąca.

Poprawiny, *o piciu, gdy nazaiutrz lepiey sobie popraw ią.*

Poradlne, podymne.

Poroże, rogi, *bierzę się za* oręże.

Portugał, dukat.

Portyera, zasłona do drzwi.

Porubnik *wolny z wolną grzeszący* Kazirod, Kazirodziec, Kazirodca, *który z krewną grzeszy*. Cudzołożnik, *kiedy nie z wolną.*

Porwon, *nie stoię oń, choć do kata.* *ztąd* porwoni (*o wielu*) porwoneś mi; porwoniście; porwono to rzemiosło katu; porwone bogactwa poganom &c.

Porwoneś Panu Bogu, *oddaię cię Bogu.*

Pośnik, *kolacya postna.*

Połowa, *pokład, pomost prostey chałupy.*

Postanowienie ciała, *konstytucia.*

Postanowić się, *obrać stan ztąd* Postanowienie.

Postawnik, *duża świeca.*

Poświata, *światłość od księżyca.*

Poświata jasna, *noc jasna.*

Poświata szara, *niejasna noc.*

Poświątne, *mieysce poświęcone* Bogu, *abo grunt Kościelny.*

Poszwa, poszewka.

Potemny, *powolny komu.*

Potrzos, wròb trzcinny.

Powerek, nosidło, drążek *do noszenia cebrow, lub wiader.*

Powiara, powieranie, *zabobon,*

Powoynik. pielucha,

Powrosło, *czym snopy żwiązuią.*

Powzdać urzędu, zdać.

Powsinoga, biegas, biegun.

Pożog, pożoga, *wielki pożar.*

Pracel (ten) obarzanek, pirog.

Prąd, g, *prędu, prądu.*

Prąg, prąga, pręgierz n p. u prągu *abo* u pręgi. *abo* u pręgierza.

Pra-

Praſoł, co ſol przedawa z tąd Praſołka, Praſołſtwo.
Prążka, prąſzka, lineamenta na dłoni ztąd Prążkowaty.
Prażmo, zboże młode prażone.
Prezbiter Jan, Ceſarz Abyſſyńſki.
Proſzak, proſiciel.
Prowadź ſię, precz ztąd.
Pryciam, dochodzę węchem, śledzę. ztąd prycianie.
Pryſkuię. piątnuię, znaczę, ztąd pryſkowanie.
Przeczera, ſzyderz.
Przekęſitytel, przezżak, niedouczony.
Przemieram czego, łaknę bardzo.
przemycam cło, przejeżdżam.
Przeobrazić człeka w wołu, przemienić.
Przepieruię głoſem, trelem śpiewam.
Przeſedni, trzeciegodniowy, co trzeci dzień
Przeſiądzieć to, niepòydzie to płazem.
Przeſypać konia, ochwacić.
Przewaga, impreza, rzecz wielka i trudna.
Przewodzę prawo; wygrywam u ſądu.
Przewora, pobocze, przegroda. jak w ſtayniach dla koni.
Przez dzięki, bez dzięki, nie ochotnie.
Przyczynek, przydatek. (corollarium)
Przykrzykam, krzykiem potwierdzam
Przyłbica, zblachy rzecz okrągła na głowę. p. Szyſzak.
Przymiarek, naddatek.
Przymierze krwią czyią napiſać, w przymierzu obiecać kogo zabić.
Przypołudnica, przypołnica, diabeł o południu pokazuiący ſię w poſtaci niewiaſty.
Przyradzam ſię komu, podobny jeſtem.
Przyſięgę komu ſpuſzczam, przyſięgam.
Przyſięźnie, pod przyſięgą.
Przywachrolić ſię, przyczołgać ſię.
Przywianek, wyprawa córki.

Pu-

Pucek, *ostatnia część warg.* 2. (*w owocach, gdzie był kwiat.*
Purt, p. Japurt.
Pustuię, szaleię, skaczę szalenie.
Pużyna, *kłos niski, który się żąć nied., co się od innych odrodził.*
Pyskłę pyplę, *smaruię co dotykaiąc się, ztąd* pysklę się
Pytlik, *siatkowaty worek.*
Pytki, tortury, wybadywanie się. *n.p.* trzy razy był na pytkach; wzięto go na pytki, wytrzymał pytki.
Inne są: Pasmem się ciągną góry, pasmem lecą gęsie *&c.* Pasorzyt, pasobrzuch. Pierny. Pierszą skry, *sypią się.*
Pierzgnie mi twarz. Pies na robotę. Płaskaty. Pełcie, plewidło. Płocica, Pluta, *pluskota.*
Po cudzey woli chodzić. Po ludziach kogo nosić. Pobrzeże. Połka, *polica.* Popierzył śnieg ziemię. Poślad jadę. Przygarśnie, *przygarść.* Przyłuda &c.

R. R.

Ramota, *pismo nikczemne, złe wiersze.*
Rantuch, *płaszczyk białogłowski.*
Rata wołać, gwałtu.
Ratay, rolnik.
Rdzebina, *ogrodzenie ostremi koły.*
Rędzina, *ziemia tłusta, iłowata.*
Reż, żyto.
Rodowic, *niewolniczy syn.*
Rosocha, *jako to u drzew, u rogów łosich, gałęzie, ztąd* rosochaty, rosochatość, rosochacieię.
Rosomak, *zwierz obżarty, duży jak pies, głowy kociey, ogona lisiego, cz rney sierści, gdy się ożrze, ciśnie się między dwa drzewa.*
Równianka, *pęk kwieci*
Roziem, jednanie, *ztąd* Roziemca, roziemny, rozeymowy.
Rozooki, zezowaty.
Rozwoływam głos, *naprawuię wołaniem.*
Rozwora, *drzewo u spodu wozu rosczepione z*

z końca.
Rtęć; żywe ſrebro.
Ruda, nawałność.
Rufian, nierządnik, ztąd Rufianka, rufiańſki, rufiańſtwo.
Rug, inkwizycya.
Rumuię, ruguię.
Rurmus, wodociąg, pompa.
Ruſzony powietrzem, paraliżem.
Rutgiser, moſiężnik.
Rybałt, śpiewak muzyk.
Rybok, rybook, perła podobna do rybiego oka.
Rycwerki p. wycwerki.
Ryczart, pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, wedwoy-naſob pierwſzego pożyczku przepada: gdy drugi raz, wedwòynaſob wtòrego przepadku dać ma: gdy trzeci, we dwòynaſob trzeciego, &c.
Rydwan, wòz kryty.
Rygiel, klin u nòg ſtołowych.
Rylec, dłoto złotnicze, śnicerſkie.
Ryma, katar.
Rymuię, rym piſzę, wierſze.
Rymuie ſię mowa, kłei ſię.
Rywuła, wina rodzay.
Rząp, ogon bydlęcy kościſto mięſiſty, k om włoſòw.
Rząp wodny, ſkrzynia, gdzie woda ſpływa.
Rzeczyſko, n. p. Wiſliſko, &c. kędy dawniey płynęła.
Rzęsa, Rząsa (wodna) drobniuchne liſteczki, na wodzie, co kaczki jedzą.
Rzeź biię, rznę bydło.
Inne są: Reſztem, reſztą goni, Rόwnia. Roztaczam włoſy, roztacza paw ogon. Rozwodziny. Rozwołać komu głowę. Rurmiſtrz, Rzewno mi &c.

S. S.

Sabina, ſawina, drzewo podobne do jodły.
Sadzel, wrzòd, guz, rana.
Saia, ſukno Włoſkie.
Saian, ſuknia taka była u Rzymian.
Sałaſz, budka z chróſtu.
Salſza, kwaſkowaty przyſmak.

Samokacca, ſamoboyca, *ztąd* ſamokactwo.

Samokupiec (monopola) *któ y ma przywiley ſam jeden kupować i p z dawać, ztąd* Samokupſtwo.

Samopſza, *pſzenica jara.*

Samotność, oſóbność, *ztąd* ſamotny.

Sanica, ſanna droga.

Sanki (*kość*) kluczyk, kluczka, *kość ramienna nad pierſiami, dwie ich jeſt, prawa i lewa.*

Scięgacz, *żyła klei wato, muſzkułow koniec żylaſty.*

Scierniſko, rżyſko.

Scięta śmierć, ścięcie głowy.

Szczypotkany, *wierſze uſzczypliwe, łaiące.*

Sep, *podatek zboża.*

Serdak, kaftanik.

Sergiel. *ſtróż domowy, co poſluguie.*

Siadło, grzęda, *ſiedliſko kurów.*

Siekiem raniony, *cięciem.*

Sieſtrzan, podciąg, *balka, na którey ſię wſpieraią poprzeczne balki.*

Skapać, znikczemnieć.

Skarłupa, łuſka wężowa, ſkorupa żółwia, *&c.*

Sklenica kurowa, *duzy ku el.*

Sklęſlo co utęchło.

Skociec, *trzecia część uncyi, abo pułtora łota.*

Skofiia, czepek, *nocna czapka.*

Skołozrzy, ſkorozrzywy owoc, *&c.* rany.

Skomoroch, niedzwiednik.

Skopiec, garnek.

Skot, bydło. *z ąd*, ſkotnik, *wygon*, ſkotopas, abo ſkotarz.

Skotopaſki, *pioſnki paſtuſze.*

Skręt, *powrozek raz po proſtu ſkręcony.*

Szkrzeczek, *myſz ziemna wielka.*

Skrzybam, *ſkrobię co przeraźliwie.*

Skrzydłobłoniſty, błoniaſto ſkrzydły, *maiący ſkrzydła bez piór, jak nietoperz.*

Skurłat, *ſkura do łatania ſtarych bótów*, &c.

Skwarne, *na womit dla ptaków myśliwych*

Skwi-

Skwinancya, *choroba w paſzczękach nieznośna, poſpolita psom, wilkom, czaſem świniom.*

Slepię, ślepiam, niedowidzę.

Slepie, oczy.

Słonecznica, *choroba ſzkapia, zawrót głowy od upału.*

Slozem uderzyć, *powoli.*

Slubu winien, *obowiązany do zachowania ślubu.*

Słuch puſzczam, *rozgłaſzam.*

Smieſzek, żartowniś.

Smolnica, maźnica.

Smrok, ſmroczyna, *p.* świerk.

Smyk, *złodziey małych rzeczy.*

Sneſzka, ſynowa,

Snieć, (*we zbożu*) *ziarno czarne zepsowane, we śrzodku jak ſadze.*

Sniedny, *co można jeść* Sniedne chować oliwki, *&c. marynowane.*

Soiuſze, traktaty, przymierza.

Spachać co, zwęſzyć, zwietrzyć.

Spas, ſpaſienie, *ſzkoda w zbożu, abo włące.*

Spiegierz, spieg.

Spieniężyć dobra, *pieniężami odbierać, nie żywnością.*

Spik, letarg.

Spiżarni, *ſzafarz, ſtrawny* n. p. u śpiżarniego.

Spiżnię, *chowam, ſkładam w śpiżarni, ztąd* śpiża.

Spopadł ſobie, ſpopadli ſobie, *wprowadzili co złego we zwyczaiu.*

Spoſtrze ſię tyle, zmieści ſię.

Spowiedzieć ſię, *Imie ſwe powiedzieć.*

Sprawy poczet, *woyſko wycwiczone, abo uſzykowane.*

Sprys, zaſtrzał, *podpora z drzewa, abo z muru dla umocnienia ſcian.*

Sprzężay, *bydło, i naczynie wozowe pługtow?*

Spuſzczam Krowy *doię.*

Sztafier, lokay.

Stąpor tłuk, *którym tłuką co w ſtępie.*

Starba ſię cyga, koło, *&c. kiedy uſtaie kręcić ſię, i na tę, i na owę ſtronę nachyla ſię.*

Starnienie, *p.* Tarnienie.

Stegno, ſtegniſko, *ślad ſtopy.*
Stępia, krocz, *mierne poſtępowanie. ztąd,* ſtępią iachać.
Stępica, *łapaczka na zaiąca.*
Stochmal, *omieciny we młynie. kurzawa mączna.*
Stoliman, ſtwolim, olbrzym.
Storczę, naſtorczyć, *naieżyć.*
Stradny, nędzny.
Stradza, nędza.
Strangarz, balka.
Strangurya, *uryny trudność z bolem.*
Strefa, *1. taśma, galon. 2. paſki w materyi. z tąd* Strefiſty, ſtrefowany.
Strefa na niebie, *promień od obłokow w rożnym kolorze proſto odbijaiący ſię.*
Strefy papierowe, *żyły, iak linie iakie.*
Strefa świata, (zona mundi) *kray świata różniący ſię ciepłem lub zimnem.*
Stręt, na ſtręcie, *na razie, po drodze.*
Stroka. p. ſtrefa.
Strońnik, partyzant.
Strop, połap.
Strucla, *pirog duży, podługowaty, a poſrzodku wzdłuż kręcony.*
Strug, ſtruga, potok.
Strukczaſzy, ſtołowy, *co do ſtołu nakrywa.*
Strych, *dziad ſtary żebrzący.*
Strychulec, *deſzczka, którą zboże ſtrychuią mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad ſtrych. Czasem niewłaściwie bierze ſię.* n. p. Pod ſtrychulcem śmierci nikt głowy nie ochroni.
Stryy (niewłaściwie) *przykry upominacz. z tąd:* Nie bądź mi ſtryiem. t. i. *nie łay mię,*
Strykać, 1. *wytryſkam.* ſtryka woda z cewki, krew z rany. 2. *kolę,* n. p. ſtryka mię coś w bokach. *ztąd* Strykanie. Stryknienie.
Strzępek, ſtrzępki *koſmatość na kobiercach kocach.* &c.

Strzę-

Strzępię, włosy kędzierzawię.
Strzępię płotno, *wyciągam nitki.*
Strzępię głos, wywewerkuię, *trelem śpiewam.*
Strzępiwiatrwodę, *wzdyma.*
Strzyż, strzyżek, strzyżyk *mały ptaszek podobny do królika.*
Stwolin, olbrzym.
Stworny, sforny, skromny.
Styk, kozica, *kiy osadzony w żelazo, którym, z lemiesza ziemię zgarnywaią.*
Styma, poważenie.
Stypa, *obiad żałobny.*
Suchooki, *twardy do płaczu.*
Sudamny, galant, wysmukły.
Suię, sypię.
Suleiaty, *pończochy pilśniane.*
Sułwica, sułwia, sieława
Susz 1. wosk pusty. 2. drzewo uschłe.
Susieł, szczur wielki polny.
Swak, szwagier.
Swędra, (*o człowieku*) 1. *gnoiek, śmrod.* 2. *zmindak, skąpy.*
Swiadeczny list, kredencyalny, *który daią posłom swym Krolowie.*
Swiadomia, *człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, k órych kto może brać za świadki.*
Swiątek, świętoszek,
Swiątnik, *Kalendarz o świętach.*
Swiędzę, *świerzb sprawuię, zkąd* swiędzenie, swierzbienie,
Swierk, świerczyna, *rodzay iodły.*
Swierzobka, kobyłka, klaczka.
Szadź, śrzon, *zkąd* Szadzieię, oszadzieć.
Szampierz, fryerz, zalotnik.
Szar gontow, *rzęd przybitych gontow dachu.*
Szarek, *w podłych sukniach jakiegożkolwiek koloru.*
Szaruga, burza, niepogoda.
Szarwark, pańszczyzna.
Szaszek, błazen, *co błaznu e.*
Szaszor, *szelest, n.p.* wozy się ruszyły straszny szaszorem, *abo*

rzecz sprawiąca szelest, n. p. co żywo sunie szaszorem.

Szawłok, *wór skórzany, waliza.*

Szczekuła, pies ustawnie szczekaiący.

Szczerka, woda, krew, *wytryska.*

Szczeżuia, *łuska ryby, krokodyla.*

Szczubiałka, szczublica, *szczuka mała.*

Szczudłek daię *n. wł. przymawiam.*

Szczykam kwiaty &c. *paznogciem ucinam.*

Szefelin, włócznia.

Szekłak, szakłak, ciernie.

Szepielak, szepluń.

Szepioł, szepiołka, *co donosi, plotkarz.*

Szerm, *zamach cięcie.* n. p. jednym szermem uciął głowę wołowi.

Szerszenie ma w nosie, *zły.*

Szkudła, gont, *ztąd* Szkudłny, Szkudlarz.

Szla, śla, *szleyka.* n. p. we szli iść.

Szlacharz, *ptak rodzaiu nurków.*

Szlak kruszców, *żużel.*

Szlak go ruszył, *paraliż*

Szlak świata, *kray, koniec, &c.*

Szłopa, łapa.

Szłyk, czapka wysoka coraz węższa ku górze.

Sznura, binda.

Szołdra, szynka.

Szołtys, *przełożony w weyski, ztąd* szołtysik, *syn*, szołtystwo, szołectwo.

Szorboch, gnilec, szkorbut.

Szorc, szorstfal, szustfal *fartuch rzemieślniczy.*

Szorstyn, kominek.

Szpąga, *czym deski u drzwi z sobą spaiaią stolarze.*

Szpagat, *czym obwiązuią flaszki, aby co w nich nie wietrzało.*

Szpatela, *instrument lekarski nakształt łopatki.*

Szperuię, *szacuię ztąd* szperowanie, szperownik, szperunk.

Szperunk, w budowaniu *zastrzał.*

Szpłacheć, spłacheć, szmata, *co się oderwie od sukni, także ścierka, tak-*

także suknia uboga wytarta.
Szpotawy, krzywonogi.
Szpruchy. n. p. twoie to szpruchy, *szepty.*
Szranki, *miey ce okreszone, abo ogrodzone do potyczki, do igrzysk.* W szranki wstąpić *na poiedynek wyniść, abo dy putować się.*
Srzopa, grzebło. *Przedtym starzy używali tego instrumentu w łaź i dla ochędożenia się z brudu, teraz konie tylko nim chędożą.*
Sztaba (w statku) przód okrętu.
Sztaby, szlagi, legary wschodowe, w *które deski wschodowe, po których wchodzą, są wprawione.*
Sztylam, szpetnie chodzę.
Szubet, spiączka, letarg.
Szuia, podły, nikczemny człek.
Szukayło, rozboynik.
Szumiłeb, fantastyk, mozgowiec.
Szupinka, *łupinka na ziarnie nie obitym.*
Szustfal, szorstfal. *p.* Szorc.
Szyb, *strzałka dziecinna, z piorem,*
Szybała, szyderz, przechera.
Szyiowaty, szyi grubey.
Szynkiel, *koniec osi wozowey.*
Szynwaga, *instrument budowniczy, abo stolarski do ustanowienia prosto ku górz roboty, jest jako* T *wywrócone tak* ⊥, *a sznurek w górze na dół z ołowiem wisi. Różni się od* srzodwagi, *formą tylo, iż ta jest jak krokiewka.*
Szypeł, szypełek, węzeł.
Szypka, szypułka, pipka, *piórko odarte.*
Szyplę, *zagmatwane rzeczy rozplątuię.*
Szyplę komu koło mieszka, *chcąc co ukraść.*
Szypułka, *koniuszek owoców.*
Szyszak, helm, hełm, *różni się od* przyłbicy, *iż ta jest niska, okrągła, ów zaś jest wysoki. Bierze się czasem za* Szłyk skurzany
Twardy, szyszakowaty.

Inne są: Sadowię Sadowię się. Saletrowy, Saletrzany, Saletrzysty. Skaźca. Sili się łakomstwo Skwara, *Skwar* Slepa ćma Słomny. Służę na koń husarską haydu. ską piechotę, na małe myto. Spi on na to dorze. Spolnictwo. Spółka, w spółce zdradzić. Starek, starka. Strafiam się z kim, *&c.*

T. T.

Tabor. *n.p.* taborem się stawić, stanąć, następować, położyć się; *wozami się obwarować, otoczyć się dla bespieczeństwa.*

Tabor pastuszy, *przenośna owczarnia, abo płoty, któremi owce na noc ogradzaią.*

Tacher skurek, 12. *sztuk.*

Tafta, *szata z cięk iey materyi, jako to z jedwabiu,* &c.

Tantoni się ogień, *wzmaga się, wybucha.*

Tarantula, krzeczek, *robak podobny do jaszczurki, ale mnieyszy ukąszony* człek *od niego, śmieie się, płacze, śpiewa, śpi, skacze, drży lekarstwo na to muzyka.*

Tarkocą liny napięte, *łoskot czynią, ztąd* tarkot powrozów.

Tarnę, *czuię, jakby mrówki po skurze chodziły, ztąd.*

Tarnienie, starnienie, *affekcya taka skury, iż się zdaie, jakby mrówki pełzały po skurze.*

Tasz, *namiot kupiecki.*

Taszka, kaleta.

Tatry, krępak, Bieściady, Karpackie gury *&c. jest to jedna góra pasmem się ciągnąca, różnie w różnych mieyscach nazwana.*

Tążę, tęga mię po kim, za kim, *tęsknię po kim.*

Teszarz, stolarz.

Tlę, węgle, *palę,* tła, tle drzewo, *tleie.*

Tłucz, tłucza, ospa, *dla psów jadło.*

Tłukę sprawić czego, jako postrzyżyn owiec, żniwa; *biesiadę.*

Tłuszcza, rzesza.

Toboła, *torba pastusza, abo podróżna.*

Toczkiem, tocząc.

Topielnik. topień, *djabelſtwo wodne ſtraſzące ludzi po rzekach, bagnach, które pogánie zwali Nereides, Naiades Nymphæ.*

Traftarz pletownik, *flis na traftach.*

Tragant, drabant, hayduk.

Tragi, *drążki, drągi, do noſzenia, ztąd* Tragarz.

Translaps, *rok przepadły, którego nie było ſądow.*

Trcia, trciniſko, *gdzie trcina roście czaſem, mnóſtwo.* n. p. ludzi iak trcia tam ſtoi trcia tam była kopii Tatarſkich.

Trcionka, trcialka, *ſmok do ciągnienia likworu abo liwar.*

Trefny, trafny, *żartowny, ucieſzny.*

Trepele, *kołnierz z płotna marſzczony iak u żydow, lub Hiſzpanów.*

Tret, ulica, rynek. *n. p.* tak ſię na trecie baby wadzą; z tretu to wieść *ztąd:* Tretowy *co ſię na trecie radba wi człek podły.*

Treter, ucieczka.

Troyſercy, (*tricor*) *byli niektórzy tak nazwani abo iż trzy języki umieli, abo dla trzech oſobliwſzych przymiotow.*

Trtęć, trtecz rtęć, merkuryuſz, żywe ſrebro.

Trukſes, Stolnik,

Trunąć, piſnąć, bąknąć. *ztąd* trunienie.

Trupam ſię, *kamieniſtą, korzeniſtą drogą iadę,* ztąd Trupanie.

Trykam, trykſam, *rogami biję.* n. p. kozioł trykſnął owieczkę.

Trzebię, czyścię, pokładam. *ztąd,* Trzebieniec, rzezaniec.

Trzęſiogonek, pliſzka.

Trzymonaw, *ryba baieczna zatrzymuiąca okręt.*

Trzeſzczki, *koſtki małe drobne w ſtawie rąk, nóg.*

Tucya. *miedziane żużele*

Tucz, tuk ſzpik.

Tudzież 1, *wraz* 2. *tuż; bliſko.*

Turban, turbant, tulpant tul-

tulbant, tulipant, *zawoy Turecki Perſki*.

Tulich. puinał.

Tur, *beſty dzika, i ſroga podobna do wołu, wielkością wſzyſtkie inne prócz ſłonia przechodząca*. Zubr, *także jeſt wół dziki, ale mnieyſzy, ma grzywę jak u konia, i bojaźliwy; rogi ma tak zakrzywione, że jemi ranić nie może. Jak tych, tak i owych u nas nie widać.*

Twarz, *u człowieka, i u beſtyi*: Oblicze, *u człowieka tylko*.

Twierdzizna, *twardy grunt ziemi*.

Twor, ſtworzenie, n.p. *tworow dzikich ſrogość*,

Tworzydło, *mieſzek, w którym ſyry wyciſkaią*.

Tylec noża, ſzable, brzytwy, *nie oſtrze*.

Tylkory, *tak rożliczny, abo tyle części maiący*.

Tyryaka, teryaka, dryakiew.

Inne są. Tytel, *abbrewiacya*. n. p. piſmo tytłami piſane. Tarchać, potarchać włoſy, Truciel, truciźnik.

U. U.

Ubarwić, n. p. *wiośna łąki ubarwiła*.

Uczciwe komu przyznać, *dobrego łoża przywiley abo ſtan komu dać*.

Ukapki wina &c. *co w podſtawku*.

Upleniam czego, *umnieyſzam*.

Uraz, *poruſzenie krzyża z dźwigania ciężaru*.

Urobek, zarobek.

Urt, 1. *pieniądz na dwa złote wychodzący*. 2. *u złotnikow czwarta część czerwonego złotego*.

Uſtoiny, drożdże, fuzy.

Uſtyrk, uſterk, *potknienie ſię ztąd* Uſtrykam ſię, Uſtyrkliwy, Uſterkliwy.

Uſzczykam, uſzczknąć, *n. p.* uſzczkneła mię pſzczoła wąż &c. *ukąſiła*. Uſzczknąć kwiat, *pazurem uciąć*.

Utok, *wał krośienny*.

Uwiązek *czym uwiązuią*

ią, łyko, ſznur, łańcuch &c.

Uwróć, uwrot, *w oraniu.*

Uwziąć ſię, *uſadzić ſię, zawziąć ſię.*

Użega *n. p.* pokrzywy go użgneły; żal go użega.

Inne są: Ucieram ſłowa, rzeczy, trudności. Uczosnąć gałąź. Utracam ſprawę. *przegrywam.* Ukrzepić panowanie *&c.*

W. W.

W dorywczą co robić, *gdy co zeydzie czaſu od innych zabaw.*

W kupę mi idą oczy, *ſpać mi ſię chce.*

W oględziny jachać, *dla obaczenia.*

W rozmaczki jaie, *miękko gotowane.*

W śpiączki, *we śnie przez ſen.*

W ſtoiączki, *ſtoiąc co robić* &c.

W żywe oczy będę z niego ſzydził. *na oczy.* W żywe oczy kłamie, *oczewiście.*

Wacek, *worek na pieniądze.*

Wachel, wachlarz, *inſtrument z piòr dla poddymania ognia. Kobiet zaś*, wachlarz, *nie*, wachel.

Wachta, warta ſtraż, *ztąd* wachtuię.

Wądka, węda.

Wągry, węgry, *wysypanie na twarzy, jak kroſtki jakie z białą wewnątrz materyą.*

Wałem idę, cwałem, *ſzumno ſtąpam.*

Wańczos, *drzewo do robienia czego, jako to klepki, deſki &c.*

Wantuch, *wòr duży z grubego płótna, na chmiele, wełnę, &c.*

Wąp', (*po proſtu*) żołądek. n. p. *kręci mi ſię, zwijami ſię na wąpiu.*

Warchoł, *znaczy i zwadę, i zwadliwego, ztąd* Warcholę ſię.

Wardawy, mankaty, *który lewey ręki miaſto prawey używa.*

Wargelt, (w prawie) *nadgroda za ſzkodę, ranę, ochronienie człeka, bydlęcia, zabicie przypadkowe. n. p.* zapłacić wargelt za co; cały wargielt 18. grzywien.

Wark

Wark, warch mam na kogo, *gniew.*

Wartam wrzecionem, *obracam kręcę.*

Wartaczka, wartołka, *instrument do kręcenia nici.* p. Wijadło.

Wartman, rotman, *ktòry jedzie przed statkiem naładowanym, skazuiąc, kędy ma płynąć.*

Wartuię. 1. *strzegę więźnia.* 2. po księgach, *szukam, przewracam.*

Wasąg, *wòz pleciony z łozy.*

Wątek, (u tkaczòw) *są nici w poprzek osnowy idące niewłaściwie znaczy* dostatek, pieniądze, potrzeby, *nauka,* &c.

Wątory, brzegi u beczek, kuf.

Wąwor, wąworek, węborek, wiadro.

Wąwoz, *droga między gòrami.*

Wawrzyn, laur. *n. p.* z wawrzynu wieniec, *ztąd* Wawrzynowy.

Wazał, hołdownik.

Węgary, podwoy.

Welens, *szata żołnierska bogata, ktòrą na zbroią kładziono.*

Wełń, wał na wodzie, *ztąd* Wełniste morze.

Wendeta, tandet, *mieysce przedawania rożnych rzeczy ztąd* Wendetarz, wendetarski.

Wersał, *wielka litera, jako z początku, lub od punktu. ztąd* wersałowa litera.

Wężysko, 1. *nasienie węże, abo jayko wężowe.* 2. *plac wymierzony na 10. prętòw wszerz, i tyleż w dłuż t. i.* 100. *prętòw kwadratowych.*

Wiaduk, *przewodnik, abo świadom czego.*

Wiano, *zapisy męża żenie* n. p. wzięła, dostała, trzyma tę wieś wianem. *zaś* Posag, *co rodzice daią còrce za mąż, lub do klasztoru idącey.*

Wiatrowisko, *mieysce, gdzie się wiatry często zbiegaią.*

Wiązań, wiązanka, wiąska.

Wici woienne, *uniwersał wzywaiący na pospolite ruszenie.*

Widz, dozorca, wiedz.

Wieca *te* (plur.) *roki*

wielkie, sądy ziemskie n. p. wieca nie doszły.

Wiecha, *wieniec z czegokolwiek, jako u winiarzów przy szynkowni, ztąd przysłowie:* Wiecha bez wina i piwa, *tytuł bez rzeczy.* Sprawiedliwość ich pod wiechą przedawaią; od wiechy do wiechy pije. *t. i. od karczmy do karczmy.*

Wiekiera maczuga, *pałka, laska pastusza.*

Wielkierz, *ustawa po społstwa potwierdzona od zwierzchności.*

Wiernek, faworyt.

Wiersza. *co na ryby zasta wuią.*

Wierzba, *powrozek z łyka.*

Wierzbieniec, *wierzbowy gay.*

Wierzchowisko, *sam wierzch drzewa.*

Wierzysko, *gdzie drwa rąbią.*

Wijadł, miecielica, kurzawa, zawierucha.

Wijadło, kołowrotek *do zwijania nici.*

Wikle mi się, miętle mi się, mętli mi się, *wije mi się na języku.*

Wikomt, *namieśnik Grafa.*

Wiła, głupiec. *n. p.* o bogaczu wiło.

Wilcza choroba, *gdy kto żrze wiele, a nie może się naieść.*

Wilkom, *puhar duży.*

Wiłuię, nawilał, oszalał,

Wiły robić, *szaleć.*

Winę biorę z kogo, *skazuię na karę pieniężną.*

Winorośl, *latorośl winna, która owoc wydaie.*

Wino S. Jana, *porzeczki.*

Wiotchy, *wytarty, stary.* wiotcha suknia, trzewik.

Wiotesz, wioteszka, *starzyzna, suknia wytarta.*

Wioteszník, partacz, *starych rzeczy poprawiacz.*

Wiotszeię, starzeię się.

Wiszoprost, *linia geometryczna.*

Witay mi to, *dobry to zysk, obrywka, dochod, grzanka &c.*

Witwina, koźlina, młokicina, chróścina, *rodzay łozy, z którey koszyki platą.*

Wlaz

Właz, wtręt, wtręcień, który się wdarł na urząd mocą.

Włochaciny, kosmaciny, *ztąd* Włochaty.

Włoczek, bronownik.

Włoczką pisać. *literami ciągłemi pisać, abo jednym ciągiem, jako prędko piszący.*

Włosisty, *włosow pełny, obrosły.*

Włosie, *to.* (collect) n. p. deka z włosia.

Włosiasty, *do włosòw podobny.*

Włosisty, *pełny włosòw, obrosły.*

Włoie, *ta. włosie u węgdy.*

Włudzam, *wmawiam n. p.* włudzie w chorego lekarstwo, potrawę; włudzał to zdanie w serce jego.

Włudzić się w kogo, *wkraść się w łaskę.*

Wnętr, *nie dobrze czyszczony koń.* Cwik o *kogutach.*

Wodociąg, rurmus, pompa.

Wolanie, *ci, ktòrzy osiedli wole, to jest, nowe osady.*

Wonianka (z zioł) p. Ròwnianka.

Woźnik, *koń do wozu, karety.*

Wrąb (*w lesie*) *rąbanie, n, p.* wrąb mu w lesie na budynki na opał pozwolono.

Wrąb wosku, *krążek wosku.*

Wrąb, wrąbka, karb, narzynanie.

Wrog, *wyraża co złego jako ta chorobę, zarazę* &c.

Wrona (u beczki) *dziura.* n. p. beczkę na wronę postawił.

Wrzeciądz, *łańcużek kròtki u drzwi, abo zapora.* n. p. zawrzeć na wrzeciądz; zemknąć wrzeciądz ze skobla.

Wrzedzienica, *wrzòd ciekący ustawnie, otwarty.*

Wskopec, nazad, wstecz

Wspora, *podpora.* Wspora u mostu, *poręcz.*

Wstępień *mąż, gołota w dom maiętney żony wstępuiący.*

Wstępy, wstępna środa, popielcowa.

Wstępna niedziela, *pierwsza postu.*

Wstępna mowa, przedmo-

mowa.

Wſtępna uczta, którą daie wſtępuiący na godność.

Wſtępna woyna, ſama potyczka.

Wſtępne; wſtępne pieniądze, podarek, który daie wſtępuiący do cechu, kolegium, &c.

Wſtępuię z kim w ſzranki, poiedynkuię.

Wſzczynam ſię za kim, uymuię ſię za kogo.

Wſzędybył, wſzędybylſki, wſzędybyły, biegas.

Wſzoł, wſzoły, wſzy gęſie, końſkie, świnie.

Wuyna, wuięka.

Wul. wole.

Wybiega ściana, dach, rola; wydaie ſię, wyſtępuie, wykracza.

Wybiegać ſię z czym, uniknąć, uyść.

Wybiegłość, wydatność

Wyclić ſię, ozdrowieć.

Wycwerki, rycwerki, łamanie, ſtrzępienie głosu, trele, ztąd, Wycwerkuię.

Wyderek, wyderkaf, 1. jeſt, gdy kto daie pewną ſummę, a tym czaſem nim ſię ta ſumma odda, trzymą w oney ſumie maiętność, z którey pożytek bierze 2. Kupno nied. ſk. małe, kiedy kupuiący abo przedaiący wymawiaią ſobie, iż, jesli ſię im nie ſpodoba, do ſwoiego powrócą.

Wyderkowe prawo, jeſt przedawać maiętność zoſtawuiąc ſobie prawo i moc odkupienia.

Wyderkuię, wyderkowym prawem kupuię, nabywam, ztąd.

Wyderkownik, wyderkarz, wyderkowy, &c.

Wygrzonąć, wygrześć, zgrzebać co kiykiem, łopatką, &c.

Wyiſkrzyć, kogo, ogołocić, ztąd wyiſkrzyć ſię.

Wyiuchtować ſkurę, wyprawić na iuchtę, wyiuchtować kogo, komu zadek, obić.

Wyklektać co na kim, wymodz.

Wykochać drzewo, wychować, ſprawić aby buyno roſło.

Wykochać ſię, buyno urość. n. p. wykochało ſię

się drzewo.

Wykop, rów.

Wykrącam *n. p. na koniu, w tańcu, ſzablą* &c. Wykręcam *zaś,* n. p. *kiy zrąk komu abo chuſtę mokrą.*

Wyłgać urząd, poſelſtwo, *udać ſię za poſła, nie będąc im.*

Wyłknąć jaie, *połknąć, do ſzczętu wypić.*

Wyłupek, wyręblak, *orzech dożrzały, który sam wypada z czaſzki.*

Wymaga ſię ſtrzała, kula, *&c. impet traci.*

Wymaga ſię rola, *wyradza ſię, wyſila ſię.*

Wypacza ſię, wypręża ſię, *wychyla ſię ściana,* &c.

Wypłonić ziemię, *zaſiewaniem uſtawicznym nieurodzayną uczynić.*

Wypowiedź, rozbrat,

Wyprężam, co wychylam, wyginam.

Wyprótek, *który po śmierci matki wypróty z żywota, jako był* Cezar.

Wyręblak, *p.* Wyłupek.

Wyrobek, zarobek.

Wyrocznica, *mieyſce wyrokow,* n.p. *W wyrocznicy Bóg wyroki żydom, a czart poganom dawał.*

Wyrodziły grunt, wyrodziłe drzewo &c. *wyrodzone.*

Wyroń, zroń, *koń tak ſtary, że go po zębach poznać nie można.*

Wyrwa, ſzyderz, oſzuſt, ſmyk.

Wyrzezek rzezaniec.

Wyſarknąć jaie miękko gotowane, *z ſzeleſtem wypić.*

Wyſep (*ten*) abo Wyſpa (ta) *ztąd* wyśpiarz, wyśpiaſty.

Wyſtrzelić działo, piſtolet. 2. kulę z muſzkietu. 3. zdróy z opoki wyſtrzelił; *wytrysnął.* 4 Wyſtrzelił z domu, *uciekł.*

Wyſysam co z palca, *zmyślam.*

Wyſzczyniam głowę, rękę, *wychylam.*

Wyſzpocić gębę, *wykrzywić.*

Wytarczka, wycieczka *na nieprzyiaciela.*

Wytecz, *wytykanie w polu. ztąd,* Wytecznik, wytykacz.

Wytrykuſz, *maiący ſtraż*

nad

nad skarbami kościoła.
Wytrzeszcz. *człowiek oczu dużych wypukłych.*
Wytwarzam się z czym, *wytwornie co czynię.*
Wywoływam kogo na rękę. *wyzywam na pojedynek.*
Wyż, wyża wysokość.
Wyźlin, wyźlina, *bydlęcy pysk bez mięsa.*
Wzbić lud, zbuntować.
Wzdać kogo o co, za co, *wydać dekret przeciw komu.*
Wzdeymuię się za kim, *uymuię się.*
Inne są. Wiosnuię. Wskok, *prędko.* Wspołwieczny. Wszystkorodna ziemia. Wtórorzędny Wygarbować kogo. Wyjawia się komu sen, *iści się.* Wyrozumny głos, *&c.*

Z. Z.

Z nieobaczka, *z niepostrzeżenia, niespodzianie.*
Za kaletę kogo wodzić, oszukiwać w pieniądzach.
Zabaczywam, zapominam.
Zabażyło mi się, zamarzyło się, zachciało się.
żabi krzek, *są nasiona ich.* Skrzek zaś, *to samo co skrzeczenie, rzegotanie.*
Zabijam komu za żywe, *n. w. dokuczam barzo.*
Zabita śmierć. n. p. na zabitą śmierć zasłużył, *na garło.*
Zaburzam, wzburzam.
Zachwyceniem ruszony. *kadukiem.*
Zaciąg 1. *zaciągnienie z mieysca na mieysię.* n. p. cieśle do snadnieyszego zaciągu drzewo siekierą ulżywaią. 2. *zamysł, przedsięwzięcie.* n. p. zaciąg to wielki, ale daremny. 3. *pańszczyzna wieśniakow.* n. zaciąg na pańskim odprawować 4. *Werbunek.* n. p. zaciąg woyska. *ztąd* zaciągowe, zaciężne woyska, zaciążnik, zaciężnik. *&c.*
Zaciekać. 1. *przecieka woda.* 2. oczy mu zaciekły od uderzenia. t. i. *krwią nabiegły.* 3. *biegę daleko* n. p. pies za zaiącem daleko zaciekł.
Zadać furmanowi *&c.* dać zadatek.

żadny, ſzpetny.
żadnie go zowią; *niepięknie go przezwano.*
Zadzierzg, zadzierg, *węzeł trudny do rozwiązania. ztąd* Zadzierzgiem, zadzierzgam rozdzierzgnąć.
Zadzierk, *ranka zadarta.*
Zagłobić, zaklinić.
Zagłowek, poduſzka.
Zaiadłeś dług, odiadłeś, *tak* zapiłeś.
Zakończam, zaoſtrzam.
Zakrawam Włocha, żyda &c. *naśladuię, pochodzę na Włocha.*
Załapić, zachwycić, zagrabić.
Załawiam na co, gonię na co, *na biedę, na nieſzczęście.*
Zaletne, *podarek zaletny.*
Zakuła, klecha, *bakałarz na wſi.*
Zamierzchło mi w oczach, *ciemno mi ſtaneło.*
Zamraczam, *ćmię n. p. chmura ſłońce zamroczyła.*
Zamtuz, *dom nierządny.*
Zanadrze (*to*) *ſing.* Zanadra (*te*) *plur.* pazucha, zapazucha. n. p. W zanadrzech, w zanadra, w pazuchę, w zapazuchę *&c.*
Zanadrzyſty, *zanadra ſzerokie maiący.*
Zapad ſłońca, zachód.
Zaparſtek, *iaie zaległe.*
Zaperzam ſię, *biorę twarz niewesołą, pochmurną, gniewliwą.*
Zapeziały (*o zwierzętach*) zamilkły (*o płonkach*) *które ſłuſzney rosnąć nie doſzły.*
Zarwon. n. p. zarwone nie wiem, komu takie ſzczęście, *nie zazdrośne,* zarwona taka małpa, *tak brzydka niewiaſta.*
Zarzecze, *domy za rzeką tak* zamoście, zabłocie, zawiśle, za dzwinie, zaſtole. *tak* podławie, poddaſze. *tak* miedzymurze *&c.*
Zarzew (*ta,*) zarzewie (*to*) *węgle żarzyſte, żywe, z popiołem, abo, w popiele.*
Zaſtęp. 1. *poſiłki żołnierſkie przyiacielſkie.* 2. zaſtęp wału, *rzecz ſypana dla ochrony, zaſłony robotników, żołnierzy* &c. n. p. Wyſtawić przedbramny

zastęp; za zastępami robotnicy robią.
Zastępów Bóg, *woysk.*
Zaszczyt przyiacielski, *sukkurs, posiłki woienne.*
Zaszczyty sypać, *rodzay wałow.*
Zbiera się wrzód, *ropi się,* zbiera się dobrych ludzi, *ubywa.*
Zbożny, pobożny.
Zdeb, zbik, *kot dziki.*
Zdużam, zdołam.
Zdechł na grosz, na łakoci, na nowiny &c. *bardzo żąda.*
Zdycha, umiera nad tą pracą, *zawsze nad nią siedzi, pilnuie iey.*
Zębaty człowiek, *n. w. swarliwy.*
Zębate pismo, *trudnę do zrozumienia.*
żelw, żelwica, żołwica, świeść, *siostra męża.*
żemła, *chleb pszenny.*
żeńca, żniwacz, żniwiarz.
żenin, żeński sprzęt.
żerzec, żerca, dziewosłąb, swat.
Zgliszcze, zgorzelina, zgorzelisko, *mieysce pożaru.*
Zgniłki, domiszczko, *dom stary, obaliny.*
Zgubiel, (*ta*) zguba.
Ziadł go!, *podobny do niego.*
Zieleń (*ta*) *farba zielona jakakolwiek.*
Ziewaczka, *poziewanie zbytnie.*
Zimnica, gorączka, zimna, trząśca, ograżka, febra.
Zimostradki, *owoce rozmaite nie rychło dożrzewaiące.*
Zimowla żołnierska, *zimowanie woyska.*
Zimożrzały, *późno dożrzewaiący.*
Ziołożwierz, czuło zioł, *ziele czuiące jako żwierz, maiące naturę i ziela i żwiersza.*
Złaynik, złanik, *mieszaniec z różnego rodzaiu bestyi.*
Złod, pada, *deszcz z śniegiem pomieszany.*
Zamieńnik, zdrayca.
Zmigrosz, żminda, skąpy.
Zmijowiec (kamień) który jad wyciąga.
Zmówiny, zrękowiny, zaręczyny.
Zmróżek, zmurek, mżyk, mżytek, ślepa bab-

babka, (*gra taka.*)

Znamie Niebieſkie, *zodyak.*

Znamie przyrodzone, *blizna.*

Znóy. pot. *ztąd* znoię ſię

Zoła, łużyny, *popioł wywarzony niezgodny.*

żołądkuię (*po proſtu*), gniewam ſię.

żołdak, *który nie zgruntu,* lecz *za żołd ſłuży, ztąd* żołdowanie, żołdactwo, żołdowy, żołduię.

żołtarz, Pſałterz.

żóraw woienny, *machina, którą kamienie duże ciſkano do muru.*

żucham, żuchłę, żuię.

żuchel (*ten*) kęs.

żuchwa, *czeluść w gębie.*

Zuchwała, 1. zuchwałość 2. zuchwalca.

Zuczam, przyuczam *ztąd* zuczam ſię.

Zufan, *łyżka żelazna z dziurkami.*

Zufka, zupa, bulion.

Zwayca, zwadzca, zwadca.

Zwarzyć żelazo, *kilka ſztuk w jedno ſkować.*

Zwęſzyć, ſpąchać, *poczuć węchem.*

Zwolę, zezwalam. *ztąd* zwolenie.

Zwolennik, naśladowca, uczeń.

Zwora, ſpona 2. Sfora dla pſów.

Zwiozło mu ſię, *poſzło mu to bez kary.*

Zwyciężczyzna, *prawa zwycięſkie.*

Zydło, żywność.

Zywocina, *żywa rzecz jakakolwiek.*

Zygielgarn, *nici do pakowania.*

Zywnie, dziwnie, bardzo.

Zywoploń, żywonioſt, *żywa płonka abo ziele, do którego gdy człek przyſtąpi, liścia zbiera a gdy odſtąpi, wnet ſię rozwiia, dotknienie, z liści ſię ogołaca.*